

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken Jaargang 36 nr. 2-2024

De Herenboeren

Jubilarissen 2024

Ouwe kos(baarheden)

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen. IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-eerbeek.nl of via de website.
Contributie (per jaar): Leden: € 25,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,-
Vriend van IVN Eerbeek € 48,-
Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.
Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij de secretaris secretaris@ivn-eerbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jan d'Anjou	voorzitter@ivn-eerbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-eerbeek.nl
Penningmeester	Wim den Hartog	penningmeester@ivn-eerbeek.nl
Lid	Bert van der Saag	bertengustien@hotmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-eerbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-eerbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-eerbeek.nl
Scholing	Vacature	
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-eerbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt viermaal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.
Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.
Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-eerbeek.nl
Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken
www.ivn-eerbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraads en Jan Groenhof.
Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 juli 2024.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - mei 2024

Redactioneel

Het is de tweede week van april en we hebben de eerste zomerse lentedagen alweer gehad! De natuur komt vroeg tot ontwikkeling dit jaar. Heel veel 'vroegbloeiërs' zijn zelfs al uitgebloeid. Twee, drie weken eerder dan 'normaal'. Maar wat is normaal? We kunnen beter zeggen: vroeger dan voorgaande jaren. Ook al weer een teken van de opwarming van de aarde. En we hadden eigenlijk ook al nauwelijks een winter!

Dan zijn er nog altijd mensen die de klimaatverandering ontkennen en blijven volhouden dat het met die gevaren voor de natuur zo'n vaart niet loopt. Opvallend veel mensen vallen weer terug in de oude patronen van voor de coronacrisis en zetten het eigenbelang helaas weer nadrukkelijk op de eerste plaats.

Overall is het nog steeds erg nat. Voorwandelen voor IVN publieksexcursies is extra belangrijk om niet voor verrassingen te komen staan in de vorm van een door water onbegaanbaar pad. Dit is echter geen garantie dat we niet toch weer een hete, droge zomer in het verschiet hebben.

Maar zover is het nog niet: eerst de lente!

Ik vind de lente het mooiste jaargetijde en denk dat ik in dit opzicht veel medestanders heb. Als je na al die vroege bloei van magnolia tot krent en gagel, alles weer groen ziet worden, stemt dat blij. En als je op diverse plaatsen weer planten op ziet komen en denkt: o, ja, dat stond hier ook nog, dan word je vanzelf weer vrolijk en optimistisch.

De lente is het jaargetijde van het nieuwe begin, de belofte voor de toekomst, de verwachting dat alles toch weer goed komt. Maar pas op, blijf alert en laat je niet verleiden tot zorgeloosheid en gemakzucht. Natuur en milieu zullen onze voortdurende aandacht blijven vragen. Dat zal soms moeite en inspanning kosten.

Herman Gorter zei het al in zijn beroemde lente epos 'Mei': "Een nieuwe lente een nieuw geluid". Een vogelaar zoals ik denkt dan natuurlijk meteen aan vogelzang maar..., het gaat om veel meer dan dat. Het gaat ook over de herinnering aan de mooie dingen uit het verleden en dat je altijd weer opnieuw kunt beginnen om er iets moois van te maken....

De auteurs van Het Groene Blad hebben zich er deze keer zeker niet gemakkelijk vanaf gemaakt. Velen hebben soms tijd vrij kunnen maken om een 'stukje' te schrijven (of zelfs meerdere). Mooie verhalen over leuke of opmerkelijke (persoonlijke) gebeurtenissen en ervaringen. Inspirerende en positieve gedachten en suggesties voor een betere wereld. Van nieuwe manieren van boeren tot een meer bewuste, spirituele manier van leven. Voor eenieder stof tot nadenken en om wellicht ter harte te nemen.

Als eindredacteur van dit blad ben ik heel blij met uw aller input en wens ik u een mooie lente!

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 4 De Herenboeren
- 5 Mijn plek 10 jaar later
- 6 Rondje Oeken excursie
- 7 Robertskruid
- 11 De geur van regen
- 12 Doorstapwandeling excursie
- 13 Jubilarissen 2024
- 15 Interview Ben Cornelissen
- 17 Mijn bankje
- 18 Klaas op Klompen
- 19 Shinrin yoku
- 20 Verrassing in mijn tuin
- 21 Leven in de Gravinnebeek
- 22 Ledenadministratie
- 23 De grauwe klauwier
- 25 De natuur verdubbelen...
- 26 Vogels voeren
- 27 Ouwe kost(baarheden)
- 32 Agenda

Colofon

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem

De Herenboeren

Een alternatieve landbouwmethode

AUTEUR: MARIA BRUGGINK

Toen een aantal jaren geleden mijn man overleed, was dit de aanleiding om stil te staan bij de vraag: “Wat zal ik nu gaan doen dat mij plezier en voldoening geeft”. Er zijn twee thema’s die een belangrijke rol spelen in mijn leven. Dat is de natuur en verbinding met mensen. Toen ik gevraagd werd in het bestuur plaats te nemen van de Herenboeren leek mij dat helemaal bij mij te passen.

Een Herenboerderij is een duurzame, kleinschalige boerderij van ongeveer twintig hectare. Het doel van een Herenboerderij is samen duurzaam voedsel produceren. De burgers (de deelnemers, leden die via een aandeel lid zijn van de coöperatie), nemen een boer in dienst die zorgt voor de groente, het fruit en de dieren. Samen streven ze naar een kleine kringloop met zo min mogelijk input van buitenaf. Dat wil zeggen dat er zo min mogelijk wordt aangekocht: mest van eigen boerderij, voer van eigen boerderij. Er zijn nu 18 draaiende Herenboerderijen in Nederland. Loenen was de tweede lokale Herenboerderij die opgericht werd. Onze boerderij heeft naast de groente ook runderen, varkens en kippen. Dat is lang niet altijd het geval. Sommige boerderijen hebben alleen groente of ze hebben geen runderen.

De landelijke organisatie faciliteert een aantal diensten voor de lokale Herenboeren. Zo nemen zij de boeren in dienst, die vervolgens gedetacheerd worden naar een lokale boerderij. Ook organiseren zij cursussen en ondersteunen zij de boerderijen indien nodig. Een Herenboerderij steunt op 3 pijlers: natuurgedreven, sociaal verbonden, economisch gedragen.

De boerderij in Loenen startte toen zij 100 leden hadden. Ze namen een boer in dienst en de leden werden verondersteld een handje mee te helpen. Eén boer kan immers niet in zijn eentje groente telen en dieren houden voor 500 eters.

Nu wij een aantal jaren verder zijn, is de organisatie veel professioneler. Er is een bestuur dat de leden vertegenwoordigt en samen met hen de belangrijke beslissingen neemt. Dit gebeurt tijdens de Algemene Ledenvergaderingen die minimaal twee keer per jaar gehouden worden. In het voorjaar wordt het jaarverslag met de jaarrekening gepresenteerd. In het najaar worden de toekomstplannen voor het volgende jaar gepresenteerd.

De Boer wordt nu ondersteund door verschillende boerenhulpgroepen. Er is een groenteteam, een dierenteam, een uitgifteteam, een klusteam en een vleesuitgifteteam. Zij worden aangestuurd door een coördinator. Leden die vragen hebben kunnen bij de coördinator terecht, zodat de boer ontlast wordt. Deze boerenhulpgroepen vallen onder

de boer. Het groenteteam heeft nu 45 leden. Dat was in de aanvang wel anders. Toen was het dan ook een probleem om de verzorging van de groenten goed bij te houden: zij wieden, schoffelen, planten etc. Ook de andere teams komen langzamerhand steeds meer op sterkte.

Aan het item sociaal verbonden wordt ook gericht aandacht besteed. Er is een communicatieteam, een activiteitenteam, een cateringteam en een educatieteam. Zij hebben ook ieder een coördinator. Deze coördinatoren vallen rechtstreeks onder het bestuur. Zo worden er periodiek rondleidingen georganiseerd, is er eens in de maand koffie/thee met gebak bij de wekelijkse uitgifte van de groenten en worden er allerlei activiteiten georganiseerd voor de kinderen.

Het warme welkom is speciaal georganiseerd voor de nieuwe leden. Zij kunnen kennis maken met de verschillende groepen om te kijken wat hen het meest aanspreekt. Dat betekent niet dat elk lid actief is. Ouderen en drukbezette huishoudens kunnen niet altijd paraat zijn. Toch merken we dat ook zij steeds meer hun steentje bijdragen.

Doordat er zoveel verschillende teams zijn, is er altijd wel iets wat je aanspreekt en waar jij je bij wilt aansluiten. De verschillende teams zijn hechte groepen die het gezellig hebben met elkaar. Elke dag is er 's ochtends en 's middags gelegenheid samen koffie of thee te drinken in de boerenhoek. Onze Herenboerderij is nu een bloeiende en groeiende organisatie waar we trots op zijn.

Dit artikel vertelt iets over de organisatie van de boerderij. De volgende keer vertel ik meer over de invulling van het onderdeel natuurgedreven: wat is het verschil tussen een regulier landbouwbedrijf en een biologisch bedrijf, waarom is de bodem zo belangrijk bij een biologisch bedrijf en waarom speelt biodiversiteit hierbij een rol.

Mocht je geïnteresseerd zijn om lid te worden, dan ben je van harte welkom. Om je in te schrijven en dus mede-eigenaar te worden kost dit voor één persoon eenmalig € 1000 en voor een groter huishouden € 2000. Eens per week krijg je een tas vol biologisch geteelde groente van het seizoen, in de wintermaanden (3 maanden) eens per 14 dagen. Het vlees wordt 4 X per jaar uitgegeven: 3 keer rundvlees en eenmaal varkensvlees. Totaal ongeveer 10 kg per eter. Dit alles kan wisselen, afhankelijk van het gewicht van het geslachte dier en het verloop van de oogst. Daarnaast krijgt u nog eieren van de kippen.

Mijn plek ruim 10 jaar later

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Elf jaar geleden deden mijn vrouw Gustien en ik de natuurgidsen cursus van het IVN. In februari 2013 kregen we de opdracht een 'Eigen Plek' te zoeken om die regelmatig te gaan bekijken. Het moest een plek zijn die je raakte. Ik had snel een plek ten zuiden van papierfabriek Coldenhove, nu Neenah. De plek was een onderdeel van de tuin van het jammer genoeg afgebrande kasteel Koldenhove. In de tuin lagen 5 vijvers, die gevoed werden door de Zuid-Eerbeekse beek, ook wel de Huiskamper spreng genoemd. Hier kwamen de gegraven dwarse sprengtjes, de rabatkanalen, op uit. Het was er toen een geweldige puinzooi, waarvan het grootste gedeelte droog lag. Het was een lustoord voor de wilde zwijnen, reeën, herten en andere beestjes. Vele zoelplekken en afgeschuorde bomen gaven aan dat het er druk was. Met veel plezier ben ik er toen regelmatig heengegaan om te proberen de veranderingen, opvallende flora en fauna op te merken.

Wie had kunnen vermoeden dat ik 11 jaar later 'mijn plek' nauwelijks nog kon herkennen. Een totaal ander beeld is ontstaan. Regelmatig kom ik nu nog, lopend of rennend door het gebied. Sinds het Klompenpad er doorheen gaat is het er helemaal leuk. Maar zie, de afgelopen regenperiode, het sluiten van de Hoop en andere oorzaken hebben er ontzettend huisgehouden. Het Klompenpad heeft het parcours moeten wijzigen omdat je de beek niet meer over kunt. Een noodoplossing maakt dat er nog gelopen kan worden. De beek is soms wel 8 meter breed en overal is water. De rabatten staan bijna allemaal zo goed als vol. Ik heb mijn ogen uit staan kijken van wat er allemaal is gebeurd. Wat is het toch mooi dat de natuur zelf bepaalt hoe alles gaat.

Zoals Jean-Jacques Rousseau, de Franse filosoof en schrijver (1712-1778) al schreef:

De natuur bedriegt ons nooit, wij zijn het altijd zelf die ons bedriegen.

Ga zelf eens kijken!

Rondje Oeken

AUTEUR: THIJS GROENHOF

Het weer op 18 februari 2024 heeft ons in twijfel gebracht of er genoeg animo zou zijn om de excursie door te laten gaan. Gelukkig was er een vijftal diehards, die zich niet snel laten tegenhouden door wat regen. In één groep hebben we, ondanks het weer, alsnog een mooie wandeling gemaakt.

Wij zijn de excursie gestart bij de voormalige openbare basisschool aan de Voorsterweg. Hier hebben we een korte geschiedenis gegeven van Oeken, ook te lezen in HGB 1-2024. Aanvullend hebben we verteld over de geologie van de omgeving: Oeken is gevestigd op de grens van een smeltwaterwaaier uit de voorlaatste ijstijd en het voormalig overstromingsgebied van de IJssel. Dit draagt bij aan een verscheidenheid van biotopen, landschapselementen en ijzerrijk kwelwater rondom Oeken.

Vanaf het schooltje zijn we naar de Rosmeulleweg gelopen. Daar hebben we even stilgestaan bij de voormalige rosmolen, waar vroeger boekweit en granen gemalen werden met behulp van paarden. Richting en over de Capellenweg, zijn we verwelkomd door het voorjaar. Hazelaar, narcissen, krokussen en sneeuwkllokjes stonden weelderig te bloeien. Ook fluitenkruid en gevlekte aronskelk stonden met hun bladeren al boven de grond. Door de houtsingel heen hebben we een paasvuurstapel en een plots hoogteverschil waargenomen: een steilrand, gevormd door de IJssel toen die nog ver buiten de oevers kon treden en via erosie het landschap uitsleet. (Red.: Het weggespoelde bodemmateriaal = sediment – zand en klei – vormde door vermenging zavelgrond en dat is een hele prima ‘grondsoort’ en geschikt voor veel agrarisch gebruik.)

We zijn verdergelopen over de Kleine Vosstraat, de Buurtweg en een stukje Voorsterweg. Bij een weiland aan de Buurtweg hebben we gelachen om een permanente, kunstmatige parasolzwam. Vanaf de Voorsterweg hebben we het begin van een es gezien: het hoogste en droogste stukje grond in de omgeving dat vroeger elk jaar bemest werd met mest uit de potstal voor akkerbouw. Waardoor elk jaar het bodemprofiel met ongeveer 1 millimeter werd verhoogd.

Via Het Looweg zijn we over de es gelopen en hebben we genoten van het uitzicht, twee uit één eikenstam gezaagde honden, bloeiende paarse dovenetel en het frisse groen van kamperfoelie langs het modderige pad. Halverwege Het Looweg is ook een donut-vormige plas te zien, met een eilandje in het midden. Daardoor vermoeden we dat het een pingoruïne kan zijn, ondanks gebrek aan literaire onderbouwing van die specifieke plas. Een pingoruïne blijft achter nadat een pingo, een heuvel met een ondergrondse ijslens, gesmolten is. Pingo's ontstaan in gebieden met permafrost, dat tijdens de laatste ijstijd in Nederland voorkwam. De bekendste pingoruïne in Nederland is het Uddelermeer.

Op de Den Broekweg hebben we een korte onderbreking gehad van de modderige paden, alwaar we op het kruispunt met de Kaniestraat ons vergaapt hebben aan het omhoog borrelende kwelwater in de Sellenrijkloop. Met het voorwandelen hebben we hier ook een schrijvertje en ijzerbacteriefilm op het water gezien, maar door de regen waren die tijdens de excursie afwezig.

De wandeling ging verder door het bos, en dat is het natste gedeelte van de hele route gebleken, met plassen waar we omheen of doorheen moesten. Dat deed gelukkig niets af aan de grote diversiteit op zo'n korte afstand. Een heideveldje met bekerkorstmos, berken met door algen groene stammen. douglassparren met hun citrusgeur, een stukje rabattenbos, en een heel modderig verblijf met blij knorrende varkens!

Via de Vosstraat en Voorsterweg kwamen we terug bij het startpunt. En hoewel er nu al genoeg natuur te zien was en genoeg te vertellen over het landschap rondom Oeken, is deze wandeling zeker ook de moeite waard in andere seizoenen.

Robertskruid

Geranium robertianum

AUTEUR: JAN COENRAADTS

Vooral dit jaar manifesteerde zich een algemeen voorkomende plant nogal duidelijk in ons achterpad. Eigenlijk was het Robertskruid daar mij eerdere jaren nooit opgevallen. Dat terwijl ik de plant goed ken, omdat ik hem bij elke inventarisatie ruimschoots tegenkom in natuurtuin Harmanahof. Daar staat hij vooral in de schaduw van het geboomte aan de zuidkant van de tuin: de 'Scheperswegkant'.

Ook op andere plaatsen in de natuurtuin zie ik de plant wel, maar vrijwel steeds ook daar in de schaduw. De bodem van ons achterpad, tussen twee rijen schuren ingeklemd, ontvangt alleen rond het midden van de dag wat directe zonnestraling, maar bevindt zich het grootste deel van de dag in de schaduw. Echt in de volle zon zag ik Robertskruid eigenlijk nooit, maar het schijnt wel voor te komen. De plant blijft dan meestal een stuk lager dan

normaal en een groot deel van het blad loopt dan extra rood aan. Overigens vond ik geen bewijs dat in Het Groene Blad aan deze plant eerder een artikel werd gewijd en dat maakt het extra aardig dat nu te doen.

De naam

Robertskruid maakt deel uit van de Ooievaarsbekfamilie die als eerste wetenschappelijke naam Geranium heeft. Vreemd genoeg betekent het Griekse geranos echter helemaal geen 'ooievaar' maar 'kraanvogel'. Maar goed, de nog niet opengesprongen vruchten van de ooievaarsbekken doen wat vorm betreft inderdaad wel denken aan de lange snavels van deze beide vogels. Beide vogels heten ook geluk te brengen, al lijkt dat geluk bij de ooievaar vooral verbonden aan een voorspoedige gezinsuitbreiding. Voor de afkomst van de wetenschappelijke soortnaam robertianum zijn verschillende verklaringen:

- de naam komt van de heilige Rupert, patroonheilige van Beieren
- de naam komt van het vroeg-nieuwhoogduitse rotbrecht (= roodglanzend)
- Linnaeus noemde de plant naar iemand waaraan hij een hekel had, ene Robert
- de naam is een verbastering van rupertianum, in dit geval gaat het om de heilige Ruprecht, de eerste bisschop van Salzburg die in de 7e eeuw de bloedstelpende werking van het kruid zou hebben ontdekt, maar door sommigen echter ook als een deftige kwakzalver wordt beschouwd. Een graag door mij geraadpleegde bron – de website Flora van Nederland – noemt een aartsbisschop van Salzburg in de 17e eeuw die Robert of Ruprecht heette en zo'n duizend jaar later leefde dan de eerdergenoemde heilige kwakzalver. De aartsbisschop zou de plant hebben aanbevolen als remedie tegen oog- en mondontstekingen, huidproblemen en dauwworm.
- de naam is afgeleid van het Latijnse ruber = rood; anderen menen dat de naam komt van herba rubea (= rood kruid), later verbasterd tot 'Robert'
- de naam heeft betrekking op de Franse botanist Robert van Toulon
- de naam komt van de Franse abt Sint-Robert, stichter van de cisterciënzer kloosterorde.

Omdat de door velen min of meer als 'bijbel van de Nederlandse flora' beschouwde Heukels' Flora zich onthoudt van dit soort naamverklaringen, mag u geheel zelf bepalen wat voor u de meest logische verklaring is.

De plant kreeg ook minder vleiende namen, vaak gerelateerd aan de sterke geur van de plant, als stinkende ooievaarsbek (algemeen), stinkerds (Walcheren), boksdoorn (Zeeuws-Vlaanderen) en Rodeloopkruid. Namen als Rood remke (Groningen), Donderbloempje (Zuid-Beveland) en Speldenkruid (Zuid-Limburg) klinken wat vriendelijker.

In Duitstalige gebieden kom je dezelfde soort namen tegen: Stink(ender)-Storchnabel, maar ook Ruprechtskraut. In Engeland Stinking Bob en Stinking Robert

Beschrijving en kenmerken

Robertskruid is een wat slap aandoende plant die toch ruim 40 cm hoog kan worden. Sommige bronnen spreken zelfs van maximaal 60 cm hoog. Die ruim 40 cm zag ik wel eens, die 60 cm nog niet. De nogal variabele plant heeft een groot aanpassingsvermogen en is eenjarig of tweejarig, heel soms meerjarig.

Naast het typische driehoekige blad (zie hieronder), dat wat varenachtig aandoet, vallen de ongeveer 2 cm brede bloemen op: meestal twee bloemen bij elkaar met vijf roze kroonblaadjes (8-15 mm lang) met van onder naar boven vaak drie lichtere, soms vrijwel witte nerven, die je ziet als drie streepjes. De kroonbladen zijn duidelijk langer dan de behaarde (haartjes 1,7-3 mm lang) kelkbladen die aan het uiteinde een naaldje hebben en randen vrijwel niet uit (er zijn nauwelijks kleine inkepingen te zien). De meestal roodachtige stengels zijn ruim en afstaand behaard.

Volgens sommige bronnen bloeit Robertskruid van april-november, maar anderen houden het op mei-oktober of zelfs mei-september. Het hoogtepunt van de bloei is in de maanden mei en juni, dat van het vrucht dragen in de maanden juni en juli. In het in weerkundig opzicht zo vreemde jaar 2023 zag ik eind november nog wel eens een bloempje van Robertskruid.

De plant bestuift vaak zichzelf, maar insecten als bijen kunnen ook voor kruisbestuiving zorgen. De plant heeft

tien meeldraden, die per plant kunnen variëren in kleur: veelal zijn de helmknoppen oranje, maar ook roodbruin tot paars komt voor. Van die tien meeldraden is ongeveer de helft steriel.

De drie- tot vijftallige bladeren (tot 5 centimeter breed) zijn eenmaal, soms ook tweemaal diep-ingesneden en kleuren soms ook deels of helemaal rood. Dit vooral op droge grond en/of waar de plant relatief veel direct zonlicht krijgt. Opvallend is dat het middelste van de drie of vijf deelblaadjes los staat van de andere deelblaadjes en dat onderscheidt de plant van andere geraniumsoorten. De plant heeft een soort rozet, de vroeg verdorrende wortelstandige bladen hebben meestal een lange steel en staan vrij ver van elkaar. De dunne penwortel is klein en biedt weinig houvast, maar oude bladstelen steunen de plant. De stengel is vooral onderaan op de knopen verdikt en de stengelbladeren staan tegenover elkaar. Het blad wordt op veel manieren omschreven en het is wel eens aardig en leerzaam om dat op een rijtje te zetten, waarbij de omschrijving van Heukels' Flora is schuingezet:

blad met 3-7 gesteelde deelbladen // bladeren bij de voet handvormig gedeeld met 5-7 segmenten // varenachtig; bijna tot de voet ingesneden met 3-5 diep veerdelige segmenten // tot de voet gedeeld met 3-5 gesteelde slippen // blad samengesteld, met 3-5 gesteelde, zeer diep ingesneden blaadjes // driehoekige, diep ingekorven bladeren // blad 3-5 tallig, middelste blaadje niet met de zijdelingse verbonden, dubbel veerspletig // sterk ingesneden 3-5 tallige bladen // driehoekig tot rond in de omtrek, maar diep ingesneden // vrijwel handvormig samengesteld, met 3-5 zelf weer diep en veervormig ingesneden segmenten // in omtrek drie- tot vijfhoekig, tot aan de voet handvormig 3-5 delig, uit 3-5 gesteelde tot bijna op de midden-

nerf veerdelige blaadjes bestaand // drie- tot vijftallig met gesteelde dubbelveerspletige blaadjes // drietallig, fijn verdeeld blad // veervormig gelobd tot samengesteld enz.

Al met al een brij van soms ook wat tegenstrijdige beschrijvingen en terminologie die het niet eenvoudig maakt er wat chocola van te bakken. Het lijkt goed en sowieso eenvoudiger om voor een artikel als dit niet teveel bronnen te gebruiken. Bedenk bij dit alles ook dat Robertskruid een blad heeft dat niet zo eenvoudig is om te beschrijven en een plaatje is dan verhelderend.

De ca. 2 centimeter lange dopvruchten of kluisvruchten – de bekende 'ooievaarsbekjes' – bestaan uit vijf meestal behaarde deelvruchtjes met scheve, langwerpige 'mazen' die na rijping openspringen en daarmee de gladde zaadjes tot een vrij grote afstand verspreiden, ook in de hoogte. Er worden afstanden genoemd van minder dan 2 tot wel 6 meter ver en 2 meter hoog. Dan is het niet zo gek dat je Robertskruid ook wel eens op boomstammen en in takvorken vindt. De zaden zijn kortlevend: één tot vijf jaar en ze kiemen met twee kiemblaadjes (tweezaadlobbig). Overigens zijn de 'bekjes' van Robertskruid wat minder smal en scherp – anders gezegd wat dikker en boller – dan die van andere ooievaarsbekken.

Verspreiding

Robertskruid is inheems op het noordelijk halfrond en dan vooral in gematigde, wat koelere klimaten in vrijwel heel Europa tot aan de poolcirkel en in vrijwel alle gebieden tot 2000 meter hoogte, behalve op de Faeroer-eilanden en IJsland. In warmere gebieden zal de plant vooral wat hoger in de bergen voorkomen. Europa mag ook wel het hoofdareaal van Robertskruid worden genoemd. In het oosten groeit de plant tot in de Kaukasus en de Oeral en in Azië in de westelijke Himalaya. Maar ook buiten Europa: in Noord en Midden-Azië en in Noord-Amerika. Zoals gezegd vooral op (licht) beschaduwde plekken, liefst op vochtige, voedselrijke grond, maar dus ook wel eens in volle zon. Je kunt de plant tegenkomen in bossen, kloven, weiden en vaak onder heggen en struweel. De plant groeit ook veel op stenige plaatsen als steentaluds (spoorwegen!), achterpaden en steegjes, op ruderaal terreinen en zelfs op muren, al blijft de plant dan wel veel kleiner. De plant houdt niet van polders en zure bodems

en groeit het liefst op vochtige tot droge, matig voedselrijke plaatsen, vaak in de ondergroei van bossen en struweel. In Nederland is de plant algemeen, maar je ziet Robertskruid duidelijk minder in laagveengebieden en in het noorden: de noordelijke kleigebieden, Drenthe en het Waddengebied.

Plantengemeenschappen waarin je Robertskruid relatief vaak tegenkomt zijn:

- in kalkrijke duingebieden samen met wegedoorn, eenstijlige meidoorn, wilde kardinaalsmuts, zuurbes, hondsroos, Gelderse roos, drienerfmuur en geel nagelkruid
- in bossen samen met geel nagelkruid, dagkoekoeksbloem en schaduwgras

Wetenswaardigheden

- heel soms kom je in het wild Robertskruid tegen met witte bloemen. Dat zou een vorm van albinisme kunnen zijn, maar hoe blijvend zo'n eigenschap is, is onduidelijk.

- Robertskruid heeft klierharen op de bladeren en die verspreiden vooral bij kneuzing een sterke geur. Veel mensen vinden die onaangenaam: de kwalificaties gaan van 'aangebrand' via 'goedkope zeep' tot 'geitenbok'. Men neemt aan dat de klierhaartjes beschermen tegen vraat door vooral slakken. Voor wie de geur verdraagt: vers geplukte en fijngewreven bladeren zouden, op de huid gesmeerd, muggen afstoten. Men dacht eerder wel dat de geurende stof hielp tegen oogziekten, maar daarvoor is geen enkel bewijs.

- in de 12e eeuw maakte de plant deel uit van de geneeskruiden, die door de geleerde (plantkundige, taalkundige, dichteres, componiste, filosofe enz.) en voor haar tijd tamelijk origineel denkende abdis Hildegard Von Bingen (1098-1179), werden aanbevolen. De plant werd gezien als bloedstelpend en wondgenezend, maar ook als een middel tegen motten en diarree. Verder kwam ik in de literatuur nog een aantal zaken tegen waarvoor de plant nuttig zou zijn: aansterkend, bloeddrukverlagend, kramp opheffend, samentrekkend, urinedrijvend.

- een gids voor geneeskrachtige planten uit 1994 waarschuwt dat je de driehoekige, diep 'ingekorven' bladeren niet moet verwarren met die van de gevlekte scheerling. Dat is inderdaad een fout die je maar eenmaal maakt. Deze scheerling verschijnt steeds meer in middenbermen van de snelwegen en al is het de weggebruiker streng verboden daar te komen, kan het nooit kwaad afbeeldingen van het blad van beide planten te vergelijken en dan blijkt dat die van de gevlekte scheerling inderdaad ook een driehoekige hoofdvorm heeft. Maar er zijn verder toch zoveel duidelijke verschillen, dat het echt onnodig lijkt het verkeerde blad te kiezen. Allereerst is de gevlekte scheerling een schermbloemige en dat verschilt nogal wat van de bloeiwijze van Robertskruid. Daarbij is de scheerling meestal een grotere en meer robuust aandoende plant. Het blad van de scheerling is ook veel fijner verdeeld en van boven echt donkergroen, terwijl het groen van Robertskruid veel lichter is.

Klein robertskruid (*Geranium purpureum*)

Een veel op Robertskruid lijkende plant is het op de meeste plaatsen nog zeldzame tot zeer zeldzame Klein robertskruid. Het kruid wordt vaker gezien in kalkrijke duinen en in stedelijke gebieden. Sommige onderzoekers zien de plant als een ondersoort van Robertskruid, maar toch zijn er vrij duidelijke verschillen. Zo zijn de bloemen kleiner en donkerder ('oudroze') dan die van Robertskruid en de helmhokjes en het stuifmeel zijn geel, terwijl die van Robertskruid oranje of roodbruinig zijn. Het blad is minder vaak rood aangelopen. De kroonbladen zijn ongeveer even lang als de hier uitsluitend kort behaarde kelkbladen en missen de drie wittige streepjes van Robertskruid. De plant heeft wortelstandige, kort gesteelde bladeren die een behoorlijk dicht rozet vormen dat lang blijft. Met een loep is te zien dat de deelvruchtjes bij de voet van de snavel drie of vier dwarsribben hebben. De bloeitijd is van mei tot september en de plant wordt 10–40 cm hoog.

Klein robertskruid groeide oorspronkelijk alleen rond de Middellandse Zee, het zuiden en midden van Groot-Brittannië, Ierland en in Centraal-Afrika. In Nederland, België en gematigde delen van Noord en Zuid-Amerika, Zuid-Afrika, Australië en Korea is de soort aangevoerd. In Nederland is de soort voor het eerst aangetroffen in 1986, maar men neemt aan dat de plant al wat langer aanwezig was, maar niet is herkend. De plant doet het goed op droog, niet te voedselrijk, maar kalkrijk zand of stenige grond. De laatste decennia neemt de plant duidelijk toe waarbij spoorwegen een grote rol speelden en spelen, zowel wat betreft de aanvoer van zaden als de gunstige omstandigheden op de steentaluds van de spoorlijnen.

Met de bovenstaande gegevens is het goed mogelijk typische exemplaren van de beide robertskruiden van elkaar te onderscheiden, maar inmiddels ontstonden hybriden die kenmerken van beide soorten hebben, wat de determinatie een stuk lastiger maakt. De Heukels' Flora meldt hierover het volgende: De hybride van *Geranium robertianum* en *Geranium purpureum* (*G. purpureum* x *robertianum*) wordt incidenteel aangetroffen; deze onderscheidt zich door bloemen met zowel gele, roodachtige als doorzichtige abortieve (=niet tot ontwikkeling gekomen, JC) helmhokjes zonder stuifmeel of met deels misvormd stuifmeel. Echt iets voor specialisten met een microscoop, lijkt mij.

Bronnen

- Bastgen, C., B. Schröder & S. Zurlutter (2019) *Welke eetbare wilde plant is dat?*
- Duistermaat, L. (2020) *Heukels' Flora van Nederland*
- Eggelte, H. (2015) *Veldgids Nederlandse flora*
- Grey-Wilson, C. & M. Blamey (2010) *Bergflora van Europa*
- Heimans, B, H.W. Heinsius, J.P. Thijssen & M.J. Mennema, M.J. (1994) *Geïllustreerde flora van Nederland*
- Internet: ecopedia.be // floravannederland.nl // nederlandse-soorten.nl // verspreidingsatlas.nl // waarneming.nl // wikipedia.org (alle geraadpleegd in december 2023)
- Natuurmonumenten (1997) *Basisgids flora en fauna van Nederland*

- *Reader's Digest* (1994) *Gids voor geneeskrachtige planten*
- Spohn, M., M. Golte-Bechtle & R. Spohn (2017) *ANWB Bloemengids*
- Turnhout, S. (2021) *Basisboek veldbiologie – zelf de natuur in*
- Werkgroep Stadsplanten Breda (2013) *Stadsplanten van Breda*

Ten slotte

Aan het slot van dit artikel over Robertskruid kom ik even terug op 'de abeel'. Ik vertelde u over de kap van de boom en de verwijdering van de stobbe, maar dat dit de overlast van de uitgebreide wortelopslag verre van verminderde. Er waren dus rigoureuze vervolgmaatregelen nodig en die kwamen er ook. Woningcorporatie Veluwonen zorgde ervoor dat de vele en soms manshoge opslag tegen de huismuur en de garagebox werd verwijderd en daarna liet de Gemeente Brummen het hele terrein machinaal uitgraven, de vele abeelwortels eruit zeven en weer egaliseren. Het is nog onduidelijk hoe de zandvlakte naast ons huis gaat worden ingericht, maar er wordt zeker geen nieuwe abeel geplant. Tenslotte liet Veluwonen ons door de abeelwortels gevaarlijk hobbelig geworden tuinterras achter het huis opbreken, ontdoen van wortels en opnieuw betegelen, zodat je daar weer zonder gevaar voor lijf en leden rond kunt lopen. De paar abeeltjes die zich in 2024 wellicht toch nog in de tuin laten zien 'screwen' we zelf wel. Wij waarderen het zeer dat de Gemeente Brummen en Woningcorporatie Veluwonen het zo adequaat oppakten, dat deze ellende achter ons ligt.

Afbeelding: Abbeel aan de Bachstraat.

De geur van regen

AUTEUR: KARIN DE RAADT

Die lekkere geur die je ruikt na een zomerse bui heeft een naam: petrichor. Het is een zware, wat zoete lucht die ontstaat door drie componenten: geosmine, plantaardige oliën en ozon. Bepaalde bacteriën spelen hierin een hoofdrol.

In de jaren zestig van de vorige eeuw gingen twee Australische mineralogen hun neus achterna en ontdekten dat uit veel kleiachtige materialen een karakteristieke geur vrijkomt nadat deze bevochtigd zijn, bijvoorbeeld na een regenbui. Dit trad vooral op na periodes van droogte. Ze noemden die geur pétros (rots) en ichōr: in de Griekse mythologie de gouden vloeistof die door de aderen van goden en onsterfelijken zou stromen.

De onderzoekers ontdekten dat een heel scala aan andere materialen hetzelfde geureffect gaf. Ze verzamelden allerlei natuurlijke materialen, droogden die in de zon en slaagden erin gele, olieachtige druppels te isoleren. De chemische samenstelling wisten ze niet te achterhalen; het bleek een te complex mengsel.

Een jaar later ontdekten twee Amerikaanse microbiologen dat deze geur vooral wordt veroorzaakt door één bepaald stofje. Ze noemden het geosmine. Dit woord is afgeleid van de Oudgriekse woorden voor aarde (geō) en geur (osmē). Het betekent dus letterlijk grondgeur.

Deze geur zit in bepaalde planten en je kunt het ruiken in modder en vers omgeploegde akkers. Het is ook de stof die wijn of drinkwater een nare grondsmaak kan geven. Geosmine wordt geproduceerd door bepaalde bodembacteriën, onder andere de streptomyceten. Deze vind je vaak in en rondom planten. Ze leven in symbiose waarbij de plant stoffen afgeeft die streptomyceten nodig hebben om te groeien. Als tegenprestatie produceren streptomyceten antibiotica die de plant beschermen tegen ziekteverwekkers.

Normaal gesproken blijft geosmine in de bodem. Maar als de conditie van de bodem verslechtert, bijvoorbeeld door droogte of een tekort aan voedingsstoffen, maken de streptomyceten sporen aan. Deze sporen kunnen goed tegen droogte en worden door wind en water verspreid. In de mantel van die sporen zit het stofje geosmine. Dat geeft een niet heel aangename geur af, maar dat verandert als de sporen in aanraking komen met water. Tegelijk ontsnappen er nog andere stoffen, zoals aromatische oliën, die de plant produceert.

De combinatie van regen, geosmine en oliedeeltjes zorgt voor die typerende geur van regen na droogte. In het bos meer dan in de stad, waar nu eenmaal meer verharding aanwezig is.

Veel dieren zijn gevoelig voor de geur van geosmine, zoals springstaarten en andere ongewervelden. Die komen op de streptomyceten af, tot wederzijds voordeel. Ze dienen als voedsel voor de ongewervelde dieren en zo worden de sporen verspreid.

Ook zoogdieren zijn gevoelig voor de geur. Kamelen ruiken die al op 75 km afstand. Ook mensen zijn er gevoelig voor.

Een mogelijke verklaring ligt in ons verre evolutionaire verleden. Water is een levensvoorwaarde voor alle levende organismen. Een goede neus voor de richting waar regen is, kan het verschil uitmaken tussen leven en dood.

Bron: Canon van de Nederlandse natuur, KNNV-uitgeverij

Doorstapwandeling over de Loenermark (14-1-2024)

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

De weersvoorspellingen zijn niet zo gunstig voor deze dag. Er wordt gesproken over sneeuw en hagel en het is ook nog tamelijk koud. De vier gidsen die deze wandeling op zaterdag hebben voorgelopen hebben er dan ook een 'hard hoofd in' hoeveel bezoekers er zullen komen. Dat blijkt helaas terecht; slechts 13 personen verzamelen zich op de parkeerplaats bij de schaapskooi. We besluiten in één groep de ronde te gaan lopen. Vooralsnog is het goed weer.

We lopen de schaapskooi voorbij, de weide over en komen dan bij de 'Trapjesberg'. Bovenop deze heuvel stond ooit een uitkijktoren en de Vrienden van de Loenense Bossen willen hier weer een nieuwe, hogere toren laten verrijzen. Niet iedereen is het hiermee eens. Op de plek waar de toren moet komen is namelijk een grote, bewoonde das-senburcht. Als we verder lopen, om de trapjesberg heen door het bos, komen we langs een vennetje dat doorgaans weinig opvallend is maar nu zo vol staat met water dat het overloopt. Het ven is voorzien van een leemlaag die leegstand, ook in droge tijden, voorkomt.

We passeren een open stuk met veel opslag van lariksen. Hier zijn veel lariksen gerooid om verdere besmetting met de 'letterzetter', dat vraatzuchtige beestje, te voorkomen. Even verder komen we langs een 'enclosure' (red: omheind), een kaal stuk waar nieuwe (loof)bomen zijn aangeplant. Een hoog raster eromheen moet vraat van wild voorkomen. Na enige tijd komen we aan bij een van de alermooiste stukken van de Veluwe: de Zilvense heide. We gaan niet de heuvel op naar het bankje met dat fantastische uitzicht over de hei en de oude ijkbasis, maar 'onderlangs' om de route niet te lang te maken. We willen voor het donker (en de neerslag) terug zijn bij de parkeerplaats.

Afbeelding, enclosure Loenermark

Als we op de grote open hei aankomen, lopen we een klein stukje richting het huisje waar Jaap van den Born woont en dat 'bij van Ark' wordt genoemd. Gids Bert heeft natuurlijk weer een paar mooie verhalen paraat over deze plek en zijn (vroegere) bewoners. Omdat de lucht erg gaat betrekken kiezen we een verkorting van de route die uiteindelijk negen kilometer lang zal zijn. Op de weg naar het heel bekende en door velen bezochte ven met de ringslangen – die nu verscholen zitten – treffen we een grote zwarte drol aan die onmiskenbaar van een wolf is. De wolf zelf zien we niet. Een wolvendrol wordt gekenmerkt door de vele haren, o.a. van een wild zwijn, die er in zitten.

De wolf schrikt ook niet terug voor een maaltijd van hert maar daaraan lijkt hij hier nog niet te zijn toegekomen getuige de roedel herten van minimaal zeven dieren, die de meeste leden van onze groep het pad zien oversteken. Een prachtige ervaring!

Voorzien van nog wat extra informatie over Trentepholia (de oranje alg op bomen), 'harsmannetjes', berkenzwammen en andere soorten flora, komen we flink doorstappend weer bij de schapenwei aan waar we begroet worden door de honden van de schaapherder. Net op tijd bereiken we weer, helemaal droog, de auto's. Tien minuten later gaat het regenen/sneeuwen. Iedereen die zich door de weersverwachting heeft laten weerhouden aan deze wandeling deel te nemen, heeft pech gehad!

Jubilarissen 2024

AUTEUR: JAN D'ANJOU

Een van de agendapunten op de Algemene Leden Vergadering (ALV) is de huldiging van leden die 25 jaar lid zijn van onze IVN afdeling Eerbeek en omgeving. Ik mocht dit jaar drie leden feliciteren en bedanken voor hun inzet voor onze afdeling. Omdat niet iedereen in de gelegenheid was om op de ALV aanwezig te zijn, dit stukje over onze jubilarissen in Het Groene Blad.

Ik begin met Sandra Omlo

Omdat Sandra zich afmeldde voor de ALV vanwege haar vakantie, hebben we besloten haar huldiging naar voren te trekken. Ik mocht haar al tijdens de Nieuwjaarsreceptie het zilveren IVN-speldje overhandigen en bedanken voor haar inzet voor IVN en vooral voor onze afdeling. Sandra is sinds 30 november 1998 als lid van IVN opgenomen in onze administratie, maar ook in die van de IVN ZO Veluwe Zoom. Waarschijnlijk wegens haar betrokkenheid bij de gidsenopleiding. In overleg is toen besloten dat ZO Veluwe Zoom Sandra zou bedanken voor haar inzet namens hun afdeling. Mij was de eer gegund haar formeel te huldigen.

Afbeelding: Sandra Omlo

We kennen Sandra allemaal als een bevlogen natuurgids met een brede kennis van natuur, maar vooral ook van paddenstoelen. Zij is dan ook een actief lid van de Mycologische Vereniging. Ze heeft ook veel belangstelling voor

vogels. Wie de afgelopen maanden wel eens in het Pater Dekkerhuis is geweest, heeft vast wel haar schilderijen gezien.

Sandra heeft zich ook flink ingezet binnen de organisatie van onze afdeling. Ze was vanaf 2003 tot 2019 (16 jaar!) coördinator van de werkgroep excursies, voordat zij deze functie overdroeg aan Chris Holtslag. Bijzonder vond ik ook dat zij samen met Hilda Stoltenborg een jeugdwerkgroep heeft geleid. Helaas bestaat die jeugdwerkgroep niet meer. Via deze weg wil ik haar nogmaals bedanken voor haar enorme inzet voor IVN en vooral voor onze afdeling. Ik hoop dat zij nog lang beschikbaar blijft als gids.

Afbeelding: Hilda Stoltenborg

De tweede is Hilda Stoltenborg

Hilda is geboren en getogen in Eerbeek en was al op de lagere school in het Tjark Rikshuis, door toedoen van meester Struyck, geïnteresseerd in de natuur. Op de middelbare school koos zij een vakkenpakket met biologie (haar lievelingsvak). Tegelijkertijd volgde zij de IVN-gidsencursus bij IVN Ede (1985). Natuurbeleving komt bij Hilda op de eerste plaats zelfs vóór diepgaande inhoudelijke kennis. Neemt niet weg dat Hilda heel veel weet over alles wat groeit en bloeit (mits het niet loopt of vliegt).

Na de IVN-gidsencursus begeleidde zij bij IVN Lunteren de scholenwerkgroep voor 9 tot 12 jarigen.

25 jaar later verhuisde ze weer naar Eerbeek. Bij IVN Eerbeek werd ze door haar ervaring met kinderen gelijk bij de jeugdwerkgroep gevraagd. Ook werd ze gepolst of ze mogelijk ook in het bestuur plaats wilde nemen. Ze wilde

eerst een periode kennis maken. Daarna is ze toch van 1999 tot 2005 bestuurslid bij onze afdeling geweest. Hilda is al die jaren gids gebleven. Zij is net als Sandra Omlo expert in paddenstoelen. Daarnaast heeft ze ook vaak meegeholpen met activiteiten zoals bij evenementen, het bemensen van de IVN-kraam en ook bij Sloopjesdagen.

Nog niet zolang geleden was Hilda samen met Herma Scherpenzeel en Myrian d'Anjou actief als lid van de werkgroep Nascholing/Bijspijkeren (in samenwerking met IVN Veluwezoom). Jammer genoeg heeft Veluwezoom de samenwerking opgezegd. Zo terugkijkend heeft Hilda een enorme staat van dienst opgebouwd. Het interview in Het Groene Blad Jaargang 34 nr. 4 teruglezend hadden we haar eigenlijk al veel eerder moeten huldigen. Hilda, bij deze nogmaals bedankt voor je passie en inzet voor het IVN en natuurlijk vooral onze afdeling.

Afbeelding: Rien Geerdes

Ten slotte Rien Geerdes

Nu Rien Geerdes in aanmerking kwam om gehuldigd te worden met het 25-jarig lidmaatschap, vroeg ik mij af hoe zit het nu met het lidmaatschap van zijn vrouw. Heel positief bedoeld zie ik Rien en Sjoukje als een twee-eenheid. Ik heb daarom overal nagevraagd of ze niet beiden tegelijk lid van IVN geworden zijn. Vertrouwend op het geheugen van onze leden, ben ik er vanuit gegaan dat Rien 2 jaar eerder lid is geworden dan Sjoukje. Jammer dat ik Rien en Sjoukje niet tegelijk mocht huldigen. Toch vind ik het hier op z'n plaats om nu geen onderscheid maken.

Hun roots liggen in de noordelijke provincies Groningen/Drenthe. Ze hebben beiden hun hele werkzame leven in

het onderwijs gewerkt. Rien kon als onderwijzer een aanstelling krijgen in Loenen. Daarmee konden ze aanspraak maken op 'economische binding' om daar een huis te kopen. Later is Rien leraar geworden op een Mulo in Apeldoorn.

Rien en Sjoukje houden er als gepassioneerde natuurliehebbers van om de handen uit de mouwen te steken. Bij ons, IVN-Eerbeek, hebben zij zich ingezet binnen de Venel-groep. Daarnaast waren zij ook vrijwilliger bij een onderhoudsgroep van GLK.

Uit eigen ervaring kan ik melden dat Rien en Sjoukje bij het wilgenknotten altijd van de partij waren. Ook dit seizoen was Rien er bij. Toen de Venel-groep 8 jaar geleden gevraagd werd te komen helpen bij het schoonmaken van de Eerbeekse Beek deden ze ook mee. Daarna hebben zij zich ook een tijd ingezet bij de beekruimers van de Gravinnebeek. Sjoukje staat nog steeds op de groepsfoto van de Beekruimers Whatsapp groep.

Bijzonder is dat Rien medeoprichter was van de Wijnand Hackfort Stichting. Rien is er nog steeds bestuurslid. Deze stichting organiseert rondleidingen in Kasteel Ter Horst. Hij maakt er zich ook verdienstelijk als fotograaf o.a. voor de jaarlijkse foto voor de Kerstkaart van de Wijnand Hackfort Stichting.

Interview met Ben Cornelissen

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

“De natuur is mijn belangrijkste leermeester”

Ben woont in Loenen, aan de rand van het dorp in de wijk Zilven. Hij woont klein, is ook maar alleen, maar heeft aan de achterkant van zijn woning een geweldig, vrij uitzicht over de landerijen en een paar straten verder het natuurgebied de Loenermark. Hij heeft een bescheiden tuintje maar heel natuurlijk ingericht met bomen, struiken, planten en wat gras. Allerlei ornamenten van vogelhuisjes tot een groene specht die zich aan een boom hecht, verraden zijn grote interesse voor vogels. En dan zijn er ook nog de Boeddhabeelden, zowel buiten als binnen, die verband houden met zijn huidige andere belangstelling die meer met zijn mystieke kant te maken hebben.

Levenswijze

Ben beschouwt sinds enige tijd het Tibetaans Boeddhisme als zijn levenswijze. Leven en beleven volgens Shinrinyoku, en als anderen er voor open staan dit ook overdragen aan die anderen. Hij is daarbij niet opdringerig maar zou bijvoorbeeld wel een doordeweekse wandeling volgens de Shinrinyoku filosofie aan het IVN en haar leden en bezoekers willen aanbieden. Voor het overige wil Ben echter geen verplichtingen meer aangaan. Hij is nog behoorlijk betrokken bij IVN Eerbeek als gids en vrijwilliger bij Natuurtuin Harmanahof bijvoorbeeld, maar op de vraag of hij eventueel tot het bestuur van IVN zou willen toetreden reageert hij met: “Mijn tijd is geweest”.

Paplepel

Vrijwel zijn hele leven heeft Ben zich met de natuur bezig gehouden. “De natuur is me met de paplepel ingegoten”, noemt Ben het. Hij is geboren in de Havikerwaard bij De

Steeg, in een eenvoudig arbeiderswoninkje vlak bij de steenfabriek waar zijn vader werkte. Die fabriek stond net als een rijtje van elf huisjes in de uiterwaarden, direct aan de IJssel. Ben herinnert zich dat het er barstte van de konijnen. Een belangrijk gegeven als het om de voedselvoorziening gaat. “Waar haal je je eten vandaan”, is dan ook de jongste ervaring van Ben met de natuur. Zijn ouders hadden een varken en wat kippen maar voor het overige kwamen vlees (konijnen), vissen, fruit en groentes in eerste instantie uit de natuur en Ben leverde daaraan een bijdrage. Vooral vissen was een belangrijke bezigheid maar ook het letterlijk ‘strikken’ van konijnen.

Als gids bij excursies in zijn geboortegebied weet Ben zijn uitleg over allerlei zaken te larderen met allerlei verhalen over die tijd van toen; over leuke ervaringen maar ook over minder positieve zaken als het ‘kippengat’, de kuil waarin allerlei afval uit de omgeving werd gedumpt van dode dieren, sloopgoed tot oude auto’s en chemisch afval van (chemische) fabrieken in de wijde omgeving. Het gat is later met grond gevuld en wordt nu met peilbuizen in de gaten gehouden.

Omdat hij goed kon leren werd Ben na de katholieke lagere school in De Steeg, door zijn vader naar het klein seminarie (internaat) bij de Paters van de Heilige Geest in Weert gestuurd. (Ben had zich als misdienaar, tegenover zijn vader, wel eens gekscherend laten ontvallen dat pas-toor hem wel een plezierig baantje leek.) Hij volgde daar, met veel tegenzin, het gymnasium maar werd er uiteindelijk weggestuurd vanwege zijn kritische en eigenzinnige houding. In Arnhem heeft hij daarna nog wel het gymnasium-alfa diploma gehaald. Daarna zou hij gaan studeren in Leiden maar door een vakantiewerkbaantje bij een TBR-inrichting (internaat) en bemiddeling van een missionaris kon hij daar na zijn militaire dienstplicht (marechaussee) werk krijgen als groepsleider. Op kosten van Justitie kon hij gaan werken en studeren bij de justitiële inrichting waar hij vakantiewerkervaring had opgedaan. Hij behaalde het diploma van de HBO-opleiding Inrichtingswerk. Van groepsleider groeide hij door naar adjunct-directeur bij een internaat voor schipperskinderen en later via cursussen naar andere managementfuncties in deze richting.

IVN

Tijdens ons gesprek blijkt enkele malen dat Ben veel last heeft van zijn rugklachten. Ook tijdens zijn beroepsleven heeft hij hiermee te kampen gehad. Vanwege zeer ernstige rugklachten en burn-out, viel hij in 1994 uit en was hij lange tijd aan bed gekluisterd. Omdat hij veel tijd over had volgde hij allerlei cursussen zoals die voor jachttopziener, BOA e.d. Uiteindelijk leidde de uitval tot een WAO-uitkering, eind jaren negentig. In 1995 was Ben al met een natuurgidsenopleiding begonnen bij IVN-afdeling Rijk van Nijmegen waarvan hij lid was geworden omdat hij in die

omgeving woonde en werkte (Oosterbeek). Hij heeft zich sindsdien ingezet voor activiteiten door IVN georganiseerd maar verrichtte ook allerlei natuurgebonden activiteiten als zelfstandige.

Zelfstandig

Hij had en heeft naast zijn uitkering diverse neveninkomsten. Vanwege zijn aard werkt Ben het liefst ongebonden op eigen verantwoordelijkheid en naar eigen inzichten en ideeën. Het is ook daarom dat hij nu geen verplichtingen meer wil aangaan. Zoals in het verleden wil hij, als hem dat gevraagd wordt, wel eventueel een eenmalige activiteit uitvoeren op persoonlijke titel.

Ben is bij heel veel natuurprojecten betrokken geweest als zelfstandige maar ook als lid van achtereenvolgens IVN-afdeling Rijk van Nijmegen, waar hij zes jaar secretaris was, afdeling Rijn en Waal (oprichter hiervan en zes jaar voorzitter), afdeling Apeldoorn en ten slotte afdeling Eerbeek (inmiddels 4 jaar). Ben was na zijn periode bij IVN Rijn en Waal medeoprichter van NME-centrum het Pakhuis in Hemmen.

Zo is hij ook actief betrokken geweest bij het ontwikkelen van de plannen voor de ecologische verbindingszone tussen Arnhem en Nijmegen (EVZ 36) en later het ontstaan van het park Lingezegen, vooral de onderdelen 'Waterrijk' en 'De Parc'. Voor de stichting Lingewaard Natuurlijk heeft hij jarenlang wekelijks excursies verzorgd. 'Waterrijk' in park Lingezegen is momenteel echt een waar vogelparadijs, kan ik uit eigen ervaring en als vogelaar zeggen. Het is begrijpelijk dat Ben, die eveneens een groot vogelliefhebber is, heel enthousiast is over het natuurproject waarbij hij zijn sporen heeft verdiend.

Het wekt geen verbazing dat Ben graag als gids optreedt bij de vroege vogelwandeling van IVN Eerbeek. Naast vele andere specialiteiten is vogels kijken toch wel een heel belangrijke. Hij heeft dan ook 17 jaar lang allerlei vogelcursussen gegeven en is gedurende zeven jaar met diverse vogelreizen, als reisleader/vogelaar mee geweest naar Polen. Behalve voor vogelexcursies was Ben ook inzetbaar voor excursies in de Klompenwaard en in en om fort Panningen en voor beverexcursies. Voor dit laatste valt hij wellicht nog steeds te porren.

Jeugd

Zo wil hij zich op verzoek ook nog wel inzetten voor het werken met jeugdgroepen zoals hij dat tot voor kort steeds gedaan heeft. Hij heeft immers een ruime ervaring op dit vlak. Niet alleen in het uitvoeren van activiteiten maar vooral ook in het opzetten van programma's. Zo heeft hij in het verleden de 'Natuurontdekclub' opgestart en deze tot 2014 vorm gegeven. Daaruit zijn weer de zogenoemde Kl'Ooytochten voortgekomen die hij in de gelijknamige Ooijpolder organiseerde. Ben had in die tijd zijn eigen bureautje.

Hij is nog steeds veel bezig met jeugdwerk waarvoor hij op persoonlijke titel kan worden ingehuurd. Binnen IVN Apeldoorn werkt hij mee aan jeugdwerkgroep 'Scharrel-

kids' onder schooltijd en in de vakantietijd, buiten IVN om, voor BSO's, als Ben de boswachter. Hij maakt dan zelf een programma van anderhalf uur (tweemaal per dag) voor groepen van maximaal 20 kinderen. Dit is echter het laatste jaar; hij is bijna 75 en gaat er mee stoppen.

De natuur ervaren

Vanwege zijn gezondheid maar ook omdat hij de gevolgen van zijn leeftijd begint te ervaren is Ben genooddaakt het wat rustiger aan te doen. Hij is niet meer zo reislustig, niet meer zo gericht op cultuur en kennisoverdracht maar veel meer op het zelf beleven, het "ervaren van de natuur in stilte", milieubewust en gericht op het gevoel. Enthousiast vertelt Ben over het 'Hemelse Natuur'-project in Loenen waardoor hij geïnspireerd is. Het gaat hierbij om het versterken van de band tussen mens en natuur. Het hemelse staat voor de kosmische invloeden zoals de zon die ons van energie voorziet. Natuur staat voor de wereld invloeden zoals klimaat, lucht, bodem, planten, dieren en mensen. "In de filosofie van het Tibetaans Boeddhisme zijn we zelf verantwoordelijk..., maar de natuur is mijn leermeester." Ben heeft er begrip voor dat anderen, die zich in dit soort zaken nog niet verdiept hebben, dit wat zweverig vinden overkomen. Maar is bereid eraan mee te werken als anderen het initiatief nemen om hieraan een praktische invulling te geven door middel van de eerder genoemde doordeweekse wandeling met dit thema. Hij heeft een sterke verbinding met bomen hetgeen ook een hoofdthema is in de Shinrinyoku. Lees hiervoor in dit nummer van Het Groene Blad zijn artikel hierover.

Meningen

Hoewel men dit bij het lezen van het voorgaande zou kunnen vermoeden, komt Ben op mij geenszins zweverig of wereldvreemd over. Hij heeft ook, net als velen, zijn ergernissen met betrekking tot de Nederlandse politiek en de hedendaagse dierenindustrie. Alles is zo economisch en geldgericht geworden met steeds minder respect voor het leven en verantwoordelijkheid voor de natuur. Ben

heeft steeds geprobeerd de duizenden kinderen waarmee hij is omgegaan hierop te wijzen. Hij beseft echter dat hij niet bij machte is daaraan nu wat te veranderen en ook niet (meer) de energie heeft om de barricaden op te gaan.

Hij is nu steeds meer toe aan rust, bezinning (meditatie) op vele favoriete plekken als de Ooijpolder, de Hatertse vennen, Groenouwe, de omgeving van de Carolinahoeve, de Posbank, de Havikerwaard enz.

Ook het gids zijn voor IVN Eerbeek wil hij beperken tot een aantal thema's die hem in bijzondere mate aanspreken zoals natuurlijk 'vogels'. Maar ook: stroomdalflora, sporen zoeken in de winter en stenen en fossielen. Als vrijwilliger in de Harmanahof zal hij zich weer bezig gaan houden met het maken van broedhopen.

Op mijn vraag of hij een suggestie heeft voor vergroting van de publieke belangstelling voor IVN Eerbeek geeft hij als tip de gidsen wat nadrukkelijker uit te nodigen voor het voorwandelen en te stimuleren een gidsenrooster minder statisch op te stellen, wat creatiever te zijn. Daarnaast zou het publiek meer uitnodigend en enthousiaster benaderd kunnen worden in publicaties en aankondigingen.

Ons gesprek kan getypeerd worden als een mengeling van de begrippen filosofisch/gevoelig en nuchter/realistisch. Ben is een groot verteller. Je hoeft hem nauwelijks vragen te stellen om een stortvloed aan verhalen en informatie over je heen te krijgen.

Het was een plezierige middag en de door Ben aangeboden thee van een eigenhandig samengesteld mengsel van ingrediënten, smaakte goed!

Naam: Ben Cornelissen
Woonplaats: Loenen
Geboortedatum: 28-11-1949 (74 jaar)
Geboorteplaats: Havikerwaard, De Steeg
Basisschool: De Steeg
Voortgezet Onderwijs: 1 jaar mulo, 7 jaar Gymnasium Weert, Arnhem
Beroepsonderwijs: HBO Inrichtingswerk Arnhem, management non-profit
Werk: Groepsleider justitiële inrichting, adj. directeur internaat voor schipperskinderen
IVN-lid sinds 1994 (in Nijmegen en daarna Rijn/Waal en Apeldoorn) en sinds 2020 in Eerbeek.
Hobby's: sporen zoeken in de winter, fietsen, "de natuur beleven in stilte", meditatie, yogalessen in de natuur aan 3 groepen, steenuilenwerkgroep

Mijn bankje

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

Een van mijn favoriete bankjes is dat op de Loenermark, gelegen op de heuvel bij 'het vennetje'.

Deze bank is nog niet zo lang geleden opnieuw geplaatst, mede mogelijk gemaakt door 'de Vrienden van de Loenense bossen'. Door de hoge ligging van de bank heb je een heel mooi uitzicht rondom over de heide richting de bossen van het Gelders Landschap en van Natuurmonumenten.

Een oude foto waar drie personen op staan, gezeten op de 'stenen bank', is genomen op nagenoeg dezelfde locatie als waar onlangs door de Vrienden van de Loenense bossen, de nieuwe houten bank is geplaatst.

De man op de foto is onze opa (ik heb nog twee neven). Vanaf ca. 1930 tot in de veertiger jaren hadden onze opa en oma een pension genaamd 'De Boschrand' in Loenen. De naam was ook weergegeven op de voorgevel van het pension. Het pension was aan de rand van het bos aan het Hameinde gelegen. Het huis staat er nog, zij het met een groot aantal aanpassingen aan de buitengevel. Wanneer gasten het op prijs stelden nam onze opa ze mee voor een wandeling door het bos richting de heide en het vennetje met op de heuvel de stenen bank, waar de foto gemaakt is.

De nieuwe foto heb ik getracht vanuit dezelfde positie te maken als de fotograaf van de oude foto dat heeft gedaan. Zoals je kunt zien is aan de omgeving niet veel veranderd, de loop van de wegen en paden is nagenoeg gelijk gebleven, een aantal is verhard. Wat wel heel goed zichtbaar is, is het verschil in de hoogte en dichtheid van de begroeiing van bomen rondom de heide.

Mijn avontuur met 'Klaas op Klompen'

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Op 28 februari heb ik gewandeld met Klaas Drupsteen. Klaas presenteert het programma 'Klaas op Klompen' op TV Gelderland. Elke zondag van 17.15 tot 17.45 uur wandelt hij over een klompenpad in Gelderland. Deze dag had hij het Loenense Enkenpad uitgekozen. Eerst zou ik Kasteel Ter Horst vertegenwoordigen, maar ik gaf aan dat ik vond dat de eigenaar Alexander Russelman dat zelf beter kon doen. Dat vond de redactie ook.

Of ik dan wat over de Uitkijk en landgoed Groenouwe wilde vertellen. Een leuke opdracht.

Ruim op tijd stond ik op de Bruisbeek, het weer was wat dompig en daardoor het uitzicht niet al te best. Iets na elf uur kwam er een auto aan en daarin zaten Klaas, zijn regisseur en de cameraman. Ik vond het mooi om dat mee te maken. Even voorstellen en aan het werk.

Klaas had zich goed ingelezen, gaf hij aan. Hij vroeg hoe ik er zo toegekomen was om de omgeving te leren kennen. Ik vertelde hem over mijn werk, daarna het hardlopen, dat ik gids van Kasteel Ter Horst ben en dat ik een behoorlijk fanatieke IVN-'er ben geworden. Hij wist zo ongeveer wat IVN is, maar ik heb hem dat natuurlijk wel even goed duidelijk gemaakt. Hij vond het erg interessant dat wij zo bezig zijn met de natuur. Hopelijk gaat hij zich hierin nu ook inlezen.

De Uitkijk

Toen ik begon te vertellen over de Uitkijk, het huis van de Von Trapps, was hij verrast dat ik met geheel andere feiten voor de dag kwam dan die hij had. Hij zat meer in de sfeer van 'The Sound of Music'. Het echte verhaal is wel even anders. De musical en later de film zijn aangepast, geromantiseerd. Klaas had al een paar dagen het lied Do-Re-Mi in zijn hoofd. In 1965 schreven Rodgers and Hammerstein het speciaal voor de musical en in 1966 maakte

Robert Wise er een film van met Julie Andrews en Christopher Plummer in de hoofdrollen. Julie Andrews zingt dit lied speciaal om de kinderen de majeurtoonladder aan te leren. In werkelijkheid zong de familie Von Trapp echter oud-Oostenrijkse liederen in de Schrammel Quartet-stijl. Gezellig pratend naderden we het huis de Uitkijk, dat ruim 70 meter boven NAP ligt. De plek ligt net zo hoog als het puntje van de Sint-Walburgiskerk in Zutphen.

Met een drone worden prachtige beelden gemaakt van de omgeving. Dat is toch een wondertje in de lucht en je bedient het gewoon van waar je staat. Triest is het dat het huisje het grootste deel van het jaar leeg staat. In deze tijd van een tekort aan huizen moet dat eigenlijk niet kunnen. Maar met geld kun je veel doen! Opvallend was ook nog dat een grote machine de weg aan het egaliseren was. Veel kabaal en de gehele weg werd gebruikt. Maar toen de bestuurder hoorde dat we er even bezig waren, zette hij het ding rustig even aan de kant en wij konden het werk afmaken. Dat is nog lekker de plattelandsmentaliteit. We gingen door naar de Dalenk, de filmploeg met de auto en ik op mijn fietsje op kop om de weg te wijzen. We zijn gestopt bij het paadje rechtsaf, net voor waar collega-gids Mart Helle woont. Hier liepen Klaas en ik weer een stuk. Daarna met de auto en fiets naar de ingang van het landgoed Groenouwe, tegenover het huisje 'Zilverspreng'.

Groenouwe

Ook hier werden opnamen gemaakt en hebben we gezellig staan praten, terwijl de drone weer druk bezig was met de omgeving. Klaas keek ervan op dat in de jaren '30, toen het landgoed verpacht was aan de familie Peters en het hotel Zilven heette, een kopje koffie al rond de 3,50 gulden kostte. Nu is dat een heel normale prijs.

Er zijn zoveel mooie verhalen in onze omgeving dat je eigenlijk niet uitgepraat raakt. Zij moesten weer verder want de tocht moest voltooid worden. Prettig namen we afscheid.

Ik was wel erg benieuwd hoe zij deze uitzending in elkaar zouden gaan zetten. Er is zoveel informatie en het programma duurt maar een half uur. Met spanning keek ik naar de uitzending uit. Die zou op 24 maart 2024 plaats vinden. Een ware belevenis was het in elk geval wel.

Shinrin yoku

AUTEUR: BEN CORNELISSEN

Shinrin yoku is een poëtische omschrijving voor iets wat in onze verstedelijkte en digitale samenleving steeds meer in de vergetelheid raakt. Waar heb ik het over?

Door het bos in te gaan, jezelf wat te vertragen en de natuur via aandacht van alle zintuigen te beleven, komen lichaam en geest tot rust. En dan ontstaat er ruimte voor verwondering en inzicht. In plaats van als een slingeraapje van gedachte naar gedachte te vliegen geven we het bos de kans ons tot rust te brengen. Hoe kan dat nou?

Door een bad te nemen in boslucht. Een Japanse methode waarbij shinrin, 'bos' betekent en yoku 'baden'. Een methode waarvan wetenschappelijk onderzoek aantoonde dat het de gezondheid sterk verbetert; als een manier om de geest te ontspannen en stressniveaus te verlagen.

In Japan worden hardwerkende personeelsleden, door directie of ziekenfonds betaald, op shinrinyoku gestuurd om hun gemoedstoestand op te vijzelen en om zo ziekteverzuim en kosten voor gezondheidszorg te verlagen. Een natuurlijk, preventief stukje gezondheidszorg dus.

Ons lichaam schijnt op celniveau het bos te herkennen als Eigen en Veilig. Dit in tegenstelling tot stad en dorp, die met hun overwegend grijze kleur van gebouwen, de rechte lijnen en scherpe hoeken een grote tegenstelling vormen met het groen van het bos en de structuur van bomen met hun vele vertakkingen.

Wat zijn dan die effecten op ons lichaam? De hersenen produceren meer van het gelukshormoon dopamine, wat agressie en stemmingswisselingen vermindert en beschadigd hersenweefsel herstelt. Minder kans op dementie hierdoor op de lange termijn.

De ogen ontspannen vanzelf; het gezichtsvermogen herstelt van het vele beeldschermgebruik door met aandacht naar blad- en boomstructuur te kijken en van het spel van licht en donker in het bos te genieten. Shinrinyoku verlaagt de bloeddruk en ook uw hartslag. De spijsvertering verbetert op natuurlijke wijze en door het aanmaken van meer NK-cellen (natural killers) wordt u beter beschermd tegen ziektekiemen en kanker. De levensverwachting wordt hoger door dit rechtstreekse contact met de bosnatuur. In de bosgebieden van Japan liggen dorpen met ongekend veel honderdjarigen.

Sinds de vooruitgang met de industriële revolutie zijn we meer en meer ons gevoel van harmonie met de natuur kwijtgeraakt. De mens besloot veld en tuin af te bakenen, dieren op te sluiten, grijze gebouwen en huizen te bouwen met kunstlicht in plaats van zonlicht. In blokkendozen die steeds kleiner moeten worden door de vraag naar meer woningen. Gevolg is meer depressies, angststoornissen en

psychosomatische ziekten; ondanks de hoge levensstandaard. Altijd lawaai van verkeersstromen geeft spierspanning; te weinig groen, te veel grijs, rechte lijnen en scherpe hoeken verhogen als vanzelf het cortisolniveau en daarmee dus meer stress. Het Nivel onderzocht onder 2.500.000 Nederlanders de relatie tussen groene ruimte en gezondheid als onderdeel van het vitamine-G-onderzoek (G staat voor Groen). Dat bevestigt de directe relatie tussen futloosheid en depressie met de afwezigheid van groen in de leefomgeving. We hebben het bos harder nodig dan ooit om weer in contact te komen met de aarde en onze innerlijke natuur.

Vooral belangrijk voor onze jeugd!

Richard Louv waarschuwt al decennia in o.a. zijn boek *Last child in the woods*, voor een nature deficit disorder bij kinderen door een gebrek aan natuurbeleving. Hij wijst daarbij op gevolgen als een grotere kans op ADD en ADHD, obesitas en achterblijvende cognitieve en motorische ontwikkeling.

Voor mij is dit reden om regelmatig met groepen kinderen de natuur in te trekken. Is dit niet ook een van de belangrijkste doelen van het IVN? Bewezen is dat een gezonde interactie met de natuur de ernst van deze aandoeningen sterk kan verminderen.

Waarom zijn bossen voor ons zo gezond?

Omdat alle bomen, maar vooral naaldbomen, phytonciden (=geurstoffen) afscheiden. Dat doen ze om geen last te krijgen van schimmels en insectenvraat. De Russische bioloog Boris Tokin ontdekte in 1956 dat de lucht in jonge dennenbossen door de phytonciden, die uit de naalden stromen, bijna kiemvrij zijn. Alle fijnstof wordt uit de lucht gefilterd. Ook loofbossen met eik, berk en beuk zuiveren de lucht en werken ontspannend zodat bloeddruk, hartslag en cortisol dalen. Het effect op onze geest is een toename van plezier en geluksgevoel.

De bosbadwandeling kenmerkt zich niet door het stevige wandeltempo. In twee uur loop je ongeveer drie kilometer over goed begaanbare bospaden en hun bermen. Niet veel fysieke inspanning dus. Ongestoord ronddwalen is belangrijk. Onderweg aandacht voor alle zintuigen, die met kleine oefeningen worden aangezet tot actie. Een lager staptempo en een kleine ademoefening brengen de aandacht naar binnen om de zintuigen oog, oor, tast, smaak en geur bewuster mee te maken.

Vraag: Is deze vorm van gidsen in te passen in het IVN-excursieaanbod? Bijvoorbeeld als seizoenswandeling op een doordeweekse morgen in 2025? Onderweg blijft er genoeg ruimte voor vogels, eetbare en geneeskrachtige planten, paddenstoelen en alles, waar het bos ons mee verrast. Bij voldoende interesse wil ik wel een excursie voor natuurgidsen aanbieden. Misschien is dit ook geschikt voor familie- en kinderfeestjes? Ik hoor graag uw mening.

bencornelissen@hotmail.nl 06 4480449

Verrassing

AUTEUR: JAN COENRAADTS

In de serie: Bij mij in de tuin.....

Het is 26 februari en we zitten aan tafel voor de lunch, wanneer mijn vrouw opeens zegt: "Wat is dat voor vogel? Hij zit nu op de schutting, maar vloog eerst heel hard in de hortensia, waaruit alle mussen wegstoven en ging toen daar zitten." Op de schutting zie ik een grijsblauwe vogel die steeds om zich heen kijkt en duidelijk een roofvogel-snavel laat zien. Ik kan alleen de zij- en achterkant van de vogel zien, maar van de voorkant waaien wat witte veertjes naar de zijkant. De camera van mijn smartphone stelde helaas scherp op de lamellen voor de ruit, waardoor de snel genomen foto erg vaag is, maar de waarnemingen door de verrekijker waren duidelijk genoeg om de vogel uiteindelijk thuis te brengen.

Het was geen sperwer en zou dus wel een valkachtige zijn. Maar kleiner dan een torenvalk: een smelleken mis-schien? Ik zag er nog nooit eentje in de vrije natuur, maar kende de vogel uit vogelgidsen. We krijgen gelukkig vrij veel vogels in ons achtertuinje: meestal huismussen, wat pimpel- en koolmezen, een merel, een spreeuw. Soms een kauw, houtduif, ekster, gaai of roodborstje. Eén keer zag mijn vrouw in de winter een grote bonte specht die een kijkje en een hapje kwam nemen.

Afbeelding: Smelleken in de tuin

Er ligt op tafel altijd wel een tuinvogelboek en een verrekijker voor het grijpen en zodoende kon ik de bezoeker goed bekijken. Die had kennelijk weinig haast of wachtte misschien op een tweede kans, want hij bleef een tijdje

zitten. Nadien even geneusd in De gewiekste vogelgids, zijnde mijn nieuwste vogelaanwinst. De daar gevonden afbeelding maakt duidelijk dat het inderdaad een smelleken is en wel een mannetje. Voor ons is dat heel bijzonder, want ik kan mij niet herinneren dat we eerder een roofvogel in onze tuin zagen, al draaien buizerds en valken regelmatig kringetjes boven Eerbeek en naaste omgeving.

Met een lengte van gemiddeld 28 cm is het smelleken (*Falco columbarius*) de kleinste Europese roofvogel. Steenuilen zijn weliswaar kleiner, maar men beschouwt uilen veelal als een aparte groep, naast de 'echte' roofvogels als valken, buizerds, haviken, arenden enz. Volgens de literatuur is het smelleken een supersnelle jager op kleine vogels als graspiepers, veldleeuweriken en vinkachtigen, maar een huismus gaat er kennelijk ook wel in. Vaak wordt de prooi in de lucht gepakt, maar soms ook wel in bomen, struiken of op de grond. In Nederland is het in de winter een vrij zeldzame roofvogel die meestal aan de kust wordt gezien, maar soms ook in het binnenland en dan vooral in open landschappen als grasland en heidevelden. Volgens de Vogelatlas van Nederland zijn bosgebieden en stedelijke agglomeraties "blanco vlekken" in het verspreidingsgebied van het smelleken, hetgeen de aanwezigheid in ons tuintje nog eens extra bijzonder maakt. 'Onze' vogel lijkt goed op de fraaie foto in de Vogelatlas.

Het smelleken is hier doortrekker en wintergast en meestal vrij vluchtig te zien van zo ongeveer september tot april/mei. De hier in de winter aanwezige vogels broeden in Fenno-Scandinavië en (vermoedelijk) op IJsland. In de jaren tachtig daalde in ons land het aantal wintergasten, bleef het daarna tot 2005 op ongeveer hetzelfde niveau, maar daalde het vervolgens verder. Sinds 1980 is het aantal wintergasten gehalveerd. Het aantal doortrekkers lijkt niet minder te worden, maar als winterkwartier is ons land voor het smelleken kennelijk steeds minder aantrekkelijk. De oorzaak hiervan zal vooral een gevolg zijn van een sterk verminderd voedselaanbod voor kleine vogels, de belangrijkste prooien voor het smelleken. Dit vanwege ingrijpende veranderingen in een groot deel van ons landschap. Hoe dan ook: het bezoek van deze 'smelleken-man' aan onze tuin was voor ons een heel bijzondere gebeurtenis.

Literatuur

Gejl, Lars (2012) *Handboek vogels*

Gidstam, Björn, Bertil Wahlin & Meindert de Jong (1981) *Vogels, 341 Europese vogels*

Haan, Nico de & Elwin van der Kolk (2021) *De gewiekste vogelgids*

Hayman, Peter & Rob Hume (2008) *Nieuwe zakgids vogels*

SOVON Vogelonderzoek Nederland (2019) *Vogelatlas van Nederland*

Leven in de Gravinnebeek

AUTEUR: JAN D'ANJOU

Sinds de jaarwisseling is er veel gebeurd met de Gravinnebeek.

Dat de Gravinnebeek op eigen kracht haar weg naar de Eerbeekse Beek heeft gevonden, heeft iedereen mee kunnen beleven. Alle drie wekelijkse krantjes die iedereen in Eerbeek en omstreken gratis in de brievenbus krijgt, hebben verslag uitgebracht van dit voor ons, 'de beekruimers', geweldige resultaat. Wie had dat zeven jaar geleden, toen we begonnen met het uitgraven van de beek, durven dromen! Onze doelstelling was dat het Kerstens watervalletje weer zou gaan lopen, maar niet dat het water van de Gravinnebeek tussen het watervalletje en de Boshoffweg weer in de bodem op Landgoed Molenbeek zou worden opgenomen.

Dat de Gravinnebeek zelfs weer zou uitmonden in de Eerbeekse Beek was onvoorstelbaar. Zo blijkt maar weer dat klimaat en natuur zich niet laten sturen.

We zijn nu drie maanden verder en er is weer van alles gebeurd. Daarom deze update.

In januari bleek dat de dijk in het opgelegde deel van de beek vlak voor het watervalletje niet bestand was tegen de enorme hoeveelheid water. We zijn onmiddellijk aan de gang gegaan om de beschoeiing met nieuwe planken te versterken.

Op 17 januari dachten we dat we het lek boven water hadden. Een week later bleek al dat het vernieuwen van de beschoeiing niet voldoende was. Het kwelwater liep onder de nieuwe beschoeiing door. De enige oplossing was om de dijk te verhogen, maar hiervoor was ter plekke niet voldoende geschikte grond. Er zat niets anders op dan grond van elders aan te laten voeren en dat was natuurlijk niet 1-2-3 geregeld.

Gelukkig konden we op 16 februari aan de slag. Een trekker met bakwagen leverde 2x 5 kuub grond af die 15 meter achter de dijk links van de NAP peilplank (zie bovenstaande foto) werd gestort. Na twee woensdagochtenden zwoegen met twee kruiwagens en een provisorisch bruggetje hebben we de klus op 23 februari geklaard.

We konden weer onbezorgd genieten van het klaterende geluid van de waterval dat al van afstand hoorbaar is.

Dat de beek zo geweldig stroomt heeft wel voordelen. Door de kracht van de stroming houdt de beek zichzelf schoon. Baggeren is nu niet nodig én de beek is nu zo diep dat de zwijnen de beek niet meer als zoelplek gebruiken. Wel ondergroeven ze in het steil hellende talud in de buurt van de bron een paar bomen op zoek naar voedsel. Maar daar waar zand in de beek viel, werd het door de stroming meegenomen en bezonk het weer op de diepere plekken stroomafwaarts. Dat kwam wel van pas. We beperken ons nu meer tot een wekelijks inspectierondje op zoek naar ongeregelde zaken b.v. wanneer er zware takken in de beek zijn gevallen, al dan niet door krachtige wind of wandelend publiek.

Het voorjaar is de mooiste tijd om langs de beek te slenteren. De bladeren aan de eiken en beuken laten nog even op zich wachten. De opkomende zon schijnt tussen de bomen door. Het water is als een spiegel. De lichte nevel boven het water zorgt voor een sprookjesachtig beeld. In het oude bos rond de beek zijn de vogels al weer druk in de weer, vooral de boomklevers en de spechten laten zich horen. 's Morgens is het nog windstil en wat vochtig. Hun gezang en geroffel draagt dan het verst. Een voordeel wanneer je een partner zoekt, of een concurrent op afstand wilt houden.

13 maart is ook zo'n mooie voorjaars ochtend. Het water in de beek is kraakhelder. In de twee zijtakken van de

beek, waar het water niet zo hard stroomt, liggen bladeren op de bodem. In het bronwater opgeloste ijzeroxide slaat neer op de bladeren en takken. In het zonlicht lijkt het een glinsterend laagje goud. Tussen de bladeren ontdek ik ook twee grote klonten kikkerdril waarschijnlijk van bruine kikkers.

We komen wel vaker bruine kikkers tegen in de beek. Maar twee van die mooie klonten kikkerdril heb ik nog niet eerder gezien. De gele klomp moet er al eerder gelegen hebben dan de blauwe. Het is een erg mooi gezicht! Misschien draagt het microklimaat in de beek eraan bij dat we eind februari al kikkerdril vinden. De temperatuur van het water in de buurt van de bron is de hele winter constant zo'n 10 graden.

Met het schonen van de beek stroomafwaarts richting de Boshoffweg zijn de kikkers met ons meegetrokken. Hun populatie is flink gegroeid. Het zijn overigens niet alleen de kikkers die profiteren van de beek. Over het hele traject zien we dat de vegetatie op de oevers toeneemt. Steeds meer varens, paddenstoelen en mossoorten vinden een plekje. In de winter zien we 's morgens vroeg clubjes mezen gezamenlijk hun dorst lessen. Wat verder in het voorjaar graven insecten hun nest in het talud van de beek. We hebben al een paar keer moeten rennen om te ontsnappen aan wespen die zich belaagd voelden. Mooi is dat de biodiversiteit in en rond de beek langzaam lijkt toe te nemen.

Natuurlijk is het wishfull thinking, maar zou het niet geweldig zijn wanneer er een paar beekprikken vanuit de Eerbeekse Beek de afslag Gravinnebeek zouden nemen richting onze waterval?

Wat realistischer: We hopen dat de beek tot in lengte van dagen water blijft voeren. Mocht het zo zijn dat bij zo'n erg droge zomer als twee jaar geleden het water in de beek zich weer terugtrekt, dan blijven wij als beekruimers ons uiterste best doen om dit mooie stuk natuur in stand te houden en het watervalletje stromend!

Ledenadministratie

Nieuwe leden

A. Hofs
T. Durville
K. Richters

Afmelding Leden

H. Kleverwal
S. Wolters
G. Hiddink Radstake

Nieuwe vrienden

Blanken Controls
Natuurlijk Bloemen en Planten
Zylven Adviesgroep BV
Meeuwis de Vries Tuinen
Fokkens Bouwkosten
Stuyv Inn
Matojoed BV
Adriaan Blom
Alberts Tweewielers.
SYcommerce
G. van de Spreng

De grauwe klauwier

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG
FOTO'S: MARIJKE KEMPS

Het kleine neefje van de klapwiekster

Deze vogel heeft niet bepaald een naam die je direct enthousiast doet opspringen. Je denkt al gauw aan grijs, groezelig, onopvallend en dan ook nog iets met klauwen? Maar niets is minder waar. Het is een geweldig mooie vogel, zeker het mannetje. Het vrouwtje is, zoals zo vaak bij vogels, iets valier, minder uitgesproken. Maar dat mannetje..., als je die in beeld krijgt, blijf je zelfs als niet-vogelaar verrukt staan kijken. Als de grauwe klauwier op een tak zit, in de zon, vormt hij een vurig protest tegen zijn naam: een soort oplichtend kastanjebruine rug, een knallende streep zwart als een boevenmasker van zijn snavel naar de achterkant van zijn voor het overige grijze kop en een zwarte staart. Maar het allermooist is misschien wel de kleur van zijn borst: een teer soort lichtroze, waarvoor nog een naam uitgevonden zou moeten worden.

De grauwe klauwier (*Lanius collurio*) is dus allesbehalve grauw. De naam klauwier is natuurlijk afgeleid van het woord klauw en slaat op zijn poten waarmee hij zijn prooi vastgrijpt. Een klauwier is echter ook een rechthoekige haak (die je in de muur slaat om iets aan op te hangen) en

dat verwijst naar zijn haaksnavel. Net als de klapwiekster, zijn bekende grotere neef, die ook tot de familie van de klauwieren behoort, heeft de grauwe klauwier de opmerkelijke gewoonte zijn prooi te spietsen op puntige takken, doornen of prikkeldraad en zo een voorraad aan te leggen. Volgens een oude sage doodt hij eerst negen prooi voor hij gaat eten. Zijn bijnaam is dan ook 'nengender'.

Schaarse broedvogel

De grauwe klauwier is in Nederland een schaarse broedvogel en staat op de Rode lijst. De vogel is tegenwoordig vooral een soort van de hogere zandgronden, maar ook daar is hij niet ruim aanwezig. Een uitzondering hierop is Drenthe, waar meer dan de helft van het aantal broedparen wordt aangetroffen. Enkele tientallen broedparen komen voor in Oost-Friesland, Zuidoost-Groningen en het Zuid-Limburgse Heuvelland. Ook op de Veluwe zijn er diverse plekken, waar de grauwe klauwier broedt. Op het Oefenterrein Arnhemse Heide leven enkele paartjes. Daar zag ik ze vorig jaar veelvuldig en kon ik hen in al hun schoonheid aanschouwen. Ik zal er ook dit jaar, in mei en juni weer op uit gaan om hen daar te zien. Uit onderzoek blijkt dat de klauwieren zich meestal vestigen nabij hun geboorteplaats of de plek waar ze het voorgaande jaar nestelden. Paren broeden vaak op verrassend kleine afstand van elkaar, soms slechts enkele tientallen meters.

Afbeelding: Vrouwtje grauwe klauwier.

Dat nest bouwen ze, goed verborgen in dicht (doornig) struikgewas, op één tot anderhalve meter van de grond. Het is een kommetje van gevlochten gras en mos en van binnen gevoerd met veertjes en pluusjes. Het legsel bestaat doorgaans uit 4 tot 6 eieren die na ongeveer twee weken uitkomen. Weer twee weken later vliegen de jongen uit, die dan nog twee tot drie weken gevoerd worden door beide ouders.

Omdat de vogels niet zo lang in de broedgebieden vertoeven hebben ze maar één broedsel per jaar. In mei komen ze pas naar Nederland en in augustus vertrekken ze alweer via het oostelijk Middellandse Zeegebied naar hun overwinteringsplekken in zuidelijk Afrika.

Zijn eten

Behalve aan ruige, halfopen gebieden met opslag van jonge boompjes en struiken, heeft de grauwe klauwier ook behoefte aan een omvangrijk en gedurende de hele broedtijd beschikbaar voedselaanbod van veel grote insecten als kevers, bijen en hommels. Ook hagedissen, kleine zoogdieren en jonge vogels vallen hen ten prooi. Veel daarvan eten ze dus niet meteen op maar hangen ze aan doornige struiken en soms prikkeldraad, om die later op te eten.

De grauwe klauwier is de kleinste van de in Europa voorkomende klauwieren. Hij is zo'n 16 tot 18 centimeter groot, iets kleiner dan een spreeuw. Zijn grote neef de klapekster is zo'n 24 centimeter, het formaat van een merel. Zowel de klapekster als de grauwe klauwier spieden vanaf uitkijkposten op een hoge tak of in de top van een struik of een paal de omgeving af naar prooidieren. Dan duikt hij van daar af naar de grond. Soms vangt hij ook insecten in de vlucht.

Hoe gaat het er nu mee?

Ooit was de grauwe klauwier een typische en verspreide broedvogel maar al vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw liepen de aantallen terug; de populatie werd meer dan gehalveerd. Midden jaren zeventig bleken nog slechts enkele honderden paren aanwezig te zijn. De daling zette door tot het begin van deze eeuw toen er nog slechts 50 broedgevallen waren. Pas deze eeuw begon zich een herstel af te tekenen, maar nog lang niet tot het niveau van vroeger. In 2020-2022 werden 800-1350 broedparen ge-

teld. De langetermijnafname is ongetwijfeld het gevolg van de vermindering van het voedselaanbod. Het recente herstel laat zich verklaren door verbeterd beheer van natuurterreinen. Ook de weersomstandigheden in juni en begin juli zijn van grote invloed; warme en droge weercondities zorgen voor een hoge overleving van jonge dieren maar een lange periode van regen leidt het jaar daarop tot stagnatie of achteruitgang.

De grauwe klauwier staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels als 'bedreigd'. Halfopen, structuurrijke vegetaties met veel grote insecten en kleine ongewervelde dieren zijn belangrijke biotoopvereisten voor de grauwe klauwier. Natuurbeherende organisaties en boeren kunnen zich daarvoor sterk maken. Dat betekent dat beheer vooral op diversiteit gericht moet zijn.

Gaat hem zien!

Het Bargerveen in Drenthe is in Nederland dé hotspot voor het waarnemen van de grauwe klauwier! Maar als je deze mooie vogel in volle glorie wilt zien, hoeft je echt niet zo ver van huis te gaan. Ook op de Veluwe kun je ze op veel open heidegebieden tegenkomen. Hun gedrag is vergelijkbaar met dat van de klapekster, die er echter alleen in de winter is en hier niet broedt. Ga in de maanden mei, juni en juli eens op zoek en let dan vooral op de toppen van boompjes en struiken!

Succes en veel plezier.

Bronnen:

Vogelbescherming Nederland
Vogelatlas van Nederland (2019)
Bedreigde vogels in Nederland
Diverse vogelboeken

De natuur verdubbelen het kan....

AUTEUR: KAIN DE RAADT

De natuur is overal, je moet haar alleen de ruimte geven. Met een viertal maatregelen is in 10 jaar tijd een half miljoen hectare nieuwe natuur te realiseren.

Eenzijds is het prachtig dat mensen de natuur intrekken. Bewegen is gezond, de frisse buitenlucht doet ons goed. Anderzijds verstoort de mens de rust en het leefgebied van andere soorten. Nederland heeft een half miljoen hectare natuur voor 17 miljoen mensen. Dat is net geen 300 m² per persoon, de oppervlakte van een tennisveld met langs de vier randen een marge van een meter. Dat tennisveld deelt de mens met alle andere levende planten en dieren in dat gebied. Ter vergelijking: elke koe beschikt over een buitenruimte van 2500 m². Een koe heeft in Nederland grofweg 8x meer buitenspeelruimte dan een mens. We komen er bekaaid af.

Met name op landbouwgrond en in het buitengebied valt er een wereld aan dynamische nieuwe natuur te winnen, door landbouw en natuur te combineren en te verbinden, via de regeneratieve landbouw.

Deze vorm van landbouw stoelt op vier basisprincipes.

- Eén, de bodem koesteren, dus niet ploegen, frezen, omwoelen of plat drukken met zware machines. De helft van de biodiversiteit zit in de bodem, die willen we beschermen.
- Twee, (bio)diversiteit omarmen en vergroten, dus we verwelkomen alle inheemse flora en fauna en we combineren een veelheid aan gewassen.
- Drie, geen bestrijdingsmiddelen. Die middelen vernietigen leven en verwoesten biodiversiteit. De natuur haalt haar veerkracht en balans juist uit de enorme diversiteit aan levende wezens en organismen. Kunstmest zet het bodemleven buiten spel en maakt planten afhankelijk van een jaarlijkse toegift terwijl ze, in samenwerking met het

bodemleven, prima in staat zijn om zichzelf te voeden.

Met deze maatregelen kunnen we in 10 jaar tijd ruim een half miljoen hectare nieuwe natuur aanleggen. Hoe pakken we dat aan?

- Ten eerste: alle afrasteringen flankeren we met gemengde heggen. Heggen luwen de wind, bieden nest- en schuilgelegenheid voor vogels, stimuleren ondergronds bodemleven, leveren voedsel en beschutting voor insecten, houden met hun wortels de bodem vast, slaan regenwater op en structureren het landschap.
- Ten tweede: sloten worden voorzien van natuurvriendelijke oevers. Die oevers bieden ruimte aan specifieke water- en oeverplanten, lokken water minnende vogels en vormen een broedplaats voor libellen en kleine amfibieën.
- In de derde plaats worden akkerranden ingezaaid met inheemse kruiden en bloemen. Deze lokken allerlei insecten die gewassen bestuiven en plaaginsecten bestrijden.
- In de vierde plaats, en tegelijkertijd de zwaarste dobber en grootste klapper, de graslanden en maïsvelden. Bij halvering van de veestapel kunnen minimaal 300.000 hectare grasland en 90.000 hectare maïs omgevormd worden tot boomweiden, bio-diverse boomgaarden en voedselbossen.

Hoe gaan we dit financieren?

De Europese Unie kan via de Green Deal en de eco-regelingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, een serieuze duit in het zakje doen.

Onze eigen overheid kan bijdragen vanuit de gereserveerde fondsen voor piekbelasters, die in principe niet hoeven te stoppen, maar hun bedrijf radicaal anders kunnen inrichten.

En, als belangrijkste, de burgers gaan de boer een eerlijke prijs betalen voor duurzame producten en voor een bio--divers landschap.

Een regeneratief boerenbedrijf is een toplocatie voor een mini-camping, een hoevewinkel, bedrijfsuitjes, heidagen, cursussen en workshops, kleinschalige kinder- en ouderopvang, verjaardags- en familiefeesten, yogalessen, lokale horeca, de mogelijkheden zijn legio.

Aldus kan een buitengewoon bondgenootschap van banken, bedrijven, boeren en burgers ruim een half miljoen hectare nieuwe natuur verspreid over heel Nederland realiseren in 10 jaar tijd. Mits optimale medewerking van onze overheid, lees: een blanco vergunning voor deze 4 ruimtelijke projecten.

Bron: NRC van 2 en 3 maart 2024

Vogels voeren

AUTEUR: JAN D'ANJOU

Wie doet het niet, vogels voeren. We willen graag meer vogels zoals mezen, mussen of merels in onze tuin zien.

We genieten van het gefladder rond de voederbakjes, vetbollen en pindakaaspotten die we in de tuin hebben opgehangen. Hoe mussen proberen de mezen te imiteren bij het ondersteboven hangen aan de vetbollen. Of vanaf een lager takje zich zo ver mogelijk uitrekken om er bij te komen. En we hopen dat we bij de jaarlijkse Tuinvogeltelling een mooie score kunnen doorgeven.

Bij ons in de tuin hebben de mussen de overhand. Ze verdringen elkaar haast zonder pardon. De paar paartjes kool- en pimpelmees krijgen nauwelijks kans of moeten genoeg nemen met het voer dat de mussen in hun concurrentiestrijd op de grond hebben laten vallen. Pas als de mussen voldaan zijn, krijgen zij de kans om in alle rust de lekkerste zonnebloempitten uit te zoeken en verderop op een takje leeg te pikken. Meneer en mevrouw merel bemoeien zich niet met dat gekrakeel. Zij zijn met de roodborst op zoek naar ander voer tussen de plantenresten op de bodem.

Andere gasten rond onze voedertafel zoals de gaai en de ekster laten zich minder vaak zien. Meneer en mevrouw gaai hebben het gemunt op de ketting ongepelde olienoten bij de buren. Het vraagt wel wat oefening om olienoten los te peuteren aan z'n wiebelend koord.

Er zijn ook gasten die zich niet laten verdringen door de mussen. De spreeuw jaagt de mussen bij de pindakaaspot zonder pardon weg en probeert de pot snel leeg te pikken. Als wintergast is hij wel op zijn qui vive. Bij iedere onverwachte beweging achter het raam vliegt hij op.

De vaste gasten schrikken niet van bewegingen achter glas. Als we de tuindeur open doen duiken ze wel even de heg in, maar hebben ook gelijk in de gaten, wanneer het voer wordt aangevuld. Ze kijken bij het pikken in de pindakaaspot of bij de voersilo wel steeds achterom, bedacht op gevaar.

Maar soms liggen er veel veertjes in het gazon of op de taxusheg en duurt het verdacht lang voordat de voersilo achter in de tuin leeg raakt.

Ook zien we weleens een blauwe schicht voorbij schieten. Maar één keer ben ik live getuige geweest hoe een sperwer een mus sloeg en hem in alle rust plukte en opvrat. Ook bij het vogels voeren geldt de natuurwet van de sterkste en eten of gegeten worden.

Ouwe Kost(baarheden)

De Vrijenberg

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Eind 2022 heb ik het over de Schansenberg gehad. Hierin kwam de naam ‘de Vrijenberg’ regelmatig naar voren. Daarom nu een blik op de verschillende plekken waar deze naam voorkomt. En om te beginnen: waar komt de naam Vrijenberg eigenlijk vandaan?

Al in 1354 (soms lees je ook 1356) was de slag op de Vrijenberg, tevens de vrijheidsstrijd van de Veluwe boeren. Reinald III (de dikke) van Gelre en zijn broer Eduard waren in een heftige strijd gewikkeld over wie de macht in Gelre zou krijgen. Het was eigenlijk een strijd tussen de Heeckerens (Reinald) en de Bronckhorsten (Eduard). Reinald was toen hij zijn vader opvolgde 14 jaar oud, hij had geen geld, geen leger en eigenlijk ook geen zin in oorlog. Zijn fanatieke broer had er alles voor over. Reinald beloofde de boeren vrijheid als ze hem zouden helpen. Er volgde een ongelijke strijd die, na jaren, eindigde met een verpletterende nederlaag van de boeren op en rond de Vrijenberg. Er vielen vele slachtoffers aan beide zijden. De boeren keerden berooid terug naar hun toch al armetierige boerderijtjes, waar de

grond al zo'n 2 jaar braak had gelegen. De strijd tussen de broers gaat nog door en eindigt ermee dat Reinald verliest en gevangen gezet wordt op eerst kasteel Rosendaal, maar later op het eenzame Nijenbeek bij Voorst. Het gerucht gaat dat Reinald in de Nijenbeek goed te eten kreeg maar geen beweging. Bij zijn vrijlating was hij zo corpulent dat de deur uitgebroken moest worden. Anders had hij zijn onderkomen niet kunnen verlaten. De strijd had 11 jaar geduurd. Reinald heeft van 1361 tot 1371 gevangen gezeten. Broer Eduard sneuvelt in 1371 bij de slag bij Baesweiler. Reinald komt vrij, is weer Hertog van Gelre, maar sterft op 4 december van hetzelfde jaar 1371.

De locatie

Rond 1850 was er het Vrijenbergsche Zand met daarop ‘de Vrijenberg’, genoemd naar de plek waar de strijd was gestreden. De Vrijenbergerspreng was er nog niet. Deze werd van 1874 tot 1876 gegraven. Het was een aanvulling op de Veldhuizerspreng. Die spreng, gegraven van 1869 tot 1872, gaf niet genoeg water aan het kanaal, dus moest er een oplossing worden gevonden. Het niveauverschil was nogal groot, 15 meter, vandaar de watervallen. Dat zijn er vijf.

De bekendste, de waterval van Loenen, is tevens de grootste waterval van ons land, deze is 14,5 meter hoog met

vier trappen. Het is nog steeds een nationale trekpleister. De totale lengte van de spreng is 6,5 km. Hij komt bij camping de Bosgraaf in het Kanaal. Vlak bij de Kleine waterval ligt de Vrijenberg. Vanaf 1935 werd er niet meer over het Vrijenbergsche Zand gesproken. Het gebied heet dan de Schansenberg. Ook valt op dat er vroeger een berg, de Kipsenberg, in dat gebied is geweest. Hij lag net buiten het Vrijenbergsche Zand aan de zuidwest kant. Vanaf 1934 is hij nergens meer op kaarten te vinden.

Nu kunnen we enkele van de Vrijenbergen onder de loep nemen.

Boerderij en herberg

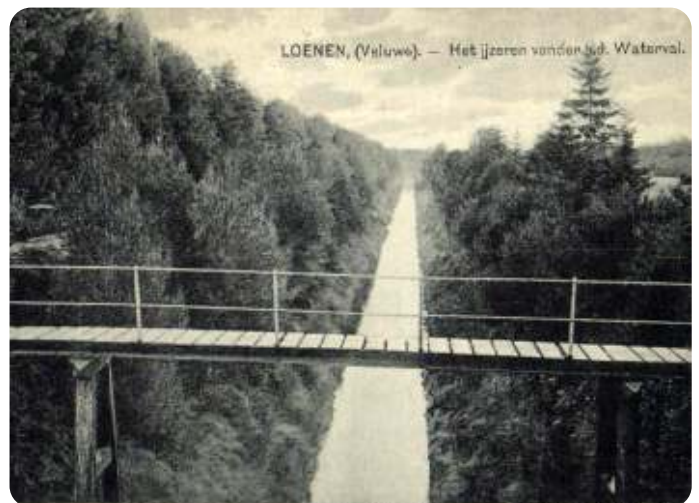
In 1868 kom je de naam De Vrijenberg tegen, ook wel de Vrienberch. Het was de boerderij van de familie Modderkolk, toen zowel boerderij als herberg. De herberg was voor de reizende man. Als hij de herberg 'Woeste Hoeve' niet meer haalde, kon hij hier overnachten. De herberg lag aan een doorgaande weg. De naam bleef bestaan tot 1956, maar het was toen allang geen herberg meer. In 1988 zie je de naam plotseling weer terug. Ook valt achter de boerderij de naam 'Het Veldhuis' op. Hierover straks meer.

In de jaren twintig van de vorige eeuw, begon de heer Paul Jan Schut een hotel-pension. Het lag gunstig, tussen Beekbergen en Loenen. Vlak bij de waterval, al jaren een enorme toeristentrekker.

Schut was zowel eigenaar als bouwer. Hij begon met een imposante uitkijktoren, die zo'n 15 meter hoog werd. Deze is vermoedelijk ontworpen door J.A. Wijn. Je mocht de

toren voor een dubbeltje beklimmen, vanwaar je dan een prachtig uitzicht had over de dennessen in de omtrek. Daarna bouwde Schut zijn hotel. Het hotel heette in eerste instantie 'De Belvédère', maar het kreeg al snel de naam 'De Vrijenberg'. Het was de tijd van de 'Roaring Twenties'. P.J. Schut vond dat de Veluwe daar klaar voor was. In de zomermaanden was er volop cabaret en dancing, zo ook de cancan. Dit is een erotische line dance door een aantal vrouwen in rij. Hij werd het eerst gedaan in 1830. De mannen vonden dat prachtig, later de dames ook wel. Het trok in ieder geval een heleboel publiek. Het was er druk en de auto's stonden volop langs de weg die toen nog een zandweg was. De omgeving was bovendien een prachtig wandelgebied. Je kon er niet alleen langs de waterval flaneren, maar ook een fikse wandeling maken. Er lag een brug bij op het punt waar de Veldhuizerspreng en de Vrijenbergerspreng samen komen. Deze heette 't IJzeren Vonder en werd aangelegd rond 1868. De brug had slechts aan één kant een leuning en was bedoeld voor wandelaars. Veel kerkgangers, onderweg naar Beekbergen, gingen hier over. Toen in 1887 de spoorlijn kwam, was de brug niet meer zo nodig. De mensen gingen nu over het stuk grond naast de spoorlijn. Rond 1950 heeft Rijkswaterstaat de brug afgebroken.

Na verloop van tijd kwamen er echter steeds minder toeristen. De mensen gingen steeds vaker kamperen en ook meer naar het buitenland. Er kwamen nog wel mensen voor een kopje koffie en/of voor het toilet.

Schuin tegenover het hotel had Schut een uiterst chique dépendance 'De Bronkhorst' gebouwd. Dit was in eerste instantie een theehuis paviljoen. Later werden het drie

huizen en ging Paul in het linkerdeel wonen. Nadat Paul overleden was, kocht de heer Frank van Hasselt het geheel. Het zijn nu nog steeds drie huizen, in particuliere handen.

In de jaren vanaf 1945 is het hotel nog in handen geweest van de heer B.J. Troll. In 1952 kocht J.J.C. Arnold het hotel en voerde een grote renovatie door. Het was niet meer van die tijd. Er moest drastisch gemoderniseerd worden. Dit duurde jaren.

In de jaren '60 was Jos Mulder leerling timmerman. Hij moest tot vervelens toe naar de Vrijenberg. Met zijn leermeester Johan Bijvank, moest hij daar alle kamers opknappen. Het was een gigantische klus. Ondanks dat alles opgeknapt werd, ging het daarna toch niet goed met het hotel en kwam het leeg te staan. De eigenaar was bang dat er door krakers vernielingen zouden plaatsvinden. Rein Modderkolk werd gevraagd om een hond aan te schaffen, die er moest waken. Rein ging dan een paar maal per dag met de hond uit en verzorgde hem. Van vandalen hadden ze toen weinig last meer. In 1972 sloot het hotel definitief zijn deuren, maar verrassend genoeg werd het later toch weer geopend. De plek blijft natuurlijk uniek.

Afbeelding: Drukte bij de Vrijenberg.

Later, in de jaren '70, werd Ben Stegeman eigenaar van de Vrijenberg. Hij verbouwde eigenhandig een groot gedeelte en maakte er een gezellige bistro van. Uiteindelijk kon hij het echter ook niet bolwerken en verkocht hij het aan de familie Woutersen.

Bijzonderheidje: Ben Stegeman werd in 1976 gevraagd Prins Carnaval van Apeldoorn te worden. De carnavalsvereniging 't

Sleutelveugeltjen' was de stadsvereniging van Knienenburg. In die tijd was carnaval nog een gebeurtenis. Er was een tocht door het centrum van Apeldoorn. Er waren meer dan 10 carnavalsverenigingen en die moest de stadsprins met zijn prinses, adjudant en de raad van elf allemaal bezoeken. Ben werd Huberto V en hij vroeg of ik zijn adjudant wilde worden. Dat heb ik, na overleg met Gustien, gedaan. Het werd een hectisch jaar, maar met veel plezier en ongekende ervaringen.

Na 1975 verbleef Jo Landheer, dichteres, een aantal jaren in een dubbele kamer met volpension. Zij heeft dan eigenlijk geen contact met de buitenwereld. Alleen broer Bart en Frank van Hasselt bezoeken haar. In 1982 gaat het slecht met haar en wordt zij in een verzorgingshuis opgenomen. Haar kamers zijn dan één grote puinhoop.

In 1983 begon Eduard de Beus Hotel-café-dancing 'de Vrienborch'. De Beus ging in 1987 failliet, maar had de zaak al overgedaan aan Kloppenburg Beheer B.V. In 1988 werd dit faillissement opgeheven. De dancing ging nog een paar jaar door, maar stopte toen definitief. Daarna stond het gebouw weer leeg.

In 1999 maakt Vier P uit Ede bekend van het hotel een asielzoekerscentrum te willen maken. Dit deed men vaker met hotels. In 2015 was Jonald Bouwhuis, baas van de Bouwhuis Groep, in het nieuws. Deze Bouwhuis was vaak bij vreemde zaken betrokken. Zo ook in het geval van de Vrijenberg dat hij in de negentiger jaren had gekocht. Hij verkocht het weer aan twee vastgoedbeleggers. Deze

kochten hotels op en verhuurden die dan weer als opvangcentra voor asielzoekers. Dit bedrijf was Vier P uit Ede.

Het plan om van het hotel een asielzoekerscentrum te maken, mislukte. Vier P ging failliet.

Sinds 2002 biedt uitzendbureau SBA Flex er onderdak aan voornamelijk Oost-Europese werknemers. Dit gaat goed.

Op 11 september 2017 was er een open monumenten dag. Loenen deed mee. De Uitkijktoren was open. Honderden mensen namen de kans waar om de ruim 15 meter hoge toren te gaan beklimmen. Dan ging je 83 treden omhoog en bleek dat de bomen zo sterk gegroeid waren dat er bijna geen uitzicht meer is. Wel kon je de voormalige bruidskamer bekijken. De namen en data stonden nog in het hout gekrast.

Het Veldhuis

Johan Barthold Frank van Hasselt werd geboren op 29-11-1904. Hij was getrouwd met Maria Hamaker te Rotterdam. Zij kregen 3 kinderen. Twee dochters, Anna Aleida en Astra Margaretha en zoon Johan Cornelis. Frank kreeg van zijn familie door erfenis in 1950 grond in Loenen en bouwde een Noors huis 'Het Veldhuis' aan de Vrijenbergweg 60 bij Loenen. Het huis, totaal van hout, was als bouw pakket uit Scandinavië gekomen. Het werd geplaatst zonder dat er een spijker gebruikt werd. Op het dak werd helmgras gelegd, dat isoleerde en doordat het omkrulde naar beneden gaf het weinig onderhoud. Echter het verkeerde gras werd geleverd. Gevolg was dat tuinman Gerrit van de Steeg met de grasmaaier het dak op moest.

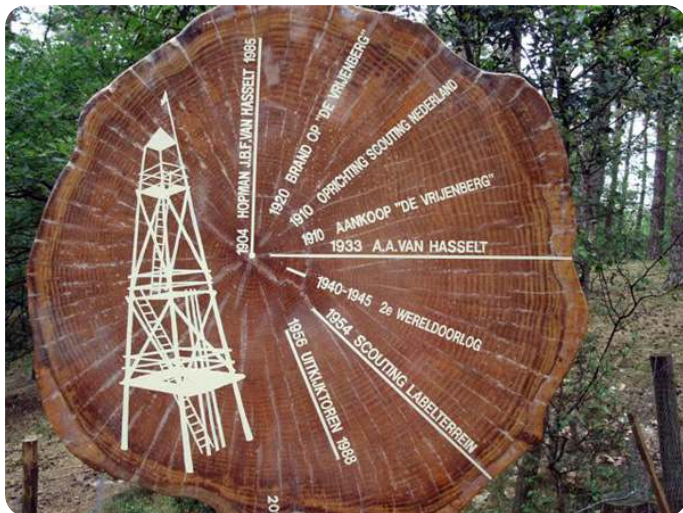
Scouting

Van Hasselt was een fanatiek scouting man. Hij was vaandrig en oubaas. Zijn vrouw Maria was oehoe. Hij had een terrein van 72 ha. aan beide kanten van de Vrijenbergerspreng. Hierop begon hij kampterreinen, het 'Scouting Labelterrein de Vrijenberg'. Hij past het, samen met zijn zoon, helemaal aan. Er komen verschillende velden, die niet aan elkaar liggen. Er is geen stromend water, behalve de beek. Elk veld heeft een kantelbare vlaggenmast, een waterpomp, een vuurkuil en een Hudo (Hurkdoos of Houdt Uw Darmen Open of Hier Uw Dagelijkse Ontlasting).

Afbeelding: Hudo.

Een Hudo is een begrip binnen de scouting. Het is een gat in de grond met gepionierd frame waar je op kunt zitten. Er omheen staan zeilen, om de bezoeker aan het oog te onttrekken. Ook bouwt hij een uitkijktoren op het hoogste punt. Deze controleert hij regelmatig op betrouwbaarheid. Van Hasselt was een zeer punctueel man.

Zijn tuinman Gerrit van de Steeg wist altijd precies waar zijn baas was en hoe laat hij thuis zou komen. Van Hasselt was slechtziend en bij een controle van de toren in 1985 blijft hij veel te lang weg. Gerrit, ongerust, gaat kijken en vindt hem onderaan de toren. Hij was 13 meter naar beneden gevallen. Van Hasselt werd 81 jaar oud. Zijn zoon erfde de terreinen, Aleid kreeg bezittingen in Empe en Margo kreeg geld. Jan Kees had geen interesse voor de grond en Aleid niet voor de huizen. Dus ruilden ze. Jan Kees is inmiddels overleden. Aleid heeft nog steeds de kampterreinen in bezit. Tegenwoordig zie je het bord langs de Beekbergerweg vlak bij de boerderij van de familie Modderkolk.

Op de plek van het Veldhuis ligt nu "Sada Shiva Dham" – Babaji ashram, dit is een spiritueel centrum.

Als ik zo teruglees waar het allemaal over gaat, dan is er toch veel geschiedenis in deze omgeving en kun je er prachtig wandelen (of hardlopen), want je geniet er ook nog van mooie natuur.

Dit is mijn 25e Ouwte Kost(baarheden) die ik in de loop der jaren heb geschreven. Ik ben benieuwd of er nog veel zullen volgen.

Bronnen:

Gesprekken en informatie van Rein en Marijke Modderkolk, de bewoners van Boerderij 'De Vrijenberg'.

Oud-Apeldoorn.nl

MijnGelderland

Het Gelders Archief

De Marke februari 2010, Martien Kobussen

Scoutpedia.nl

Oude herinneringen

Internet

Beleef de natuur

INDIEN ONBESTELBAAR: H. HESKAMP - T HAAGJE 12 - 6961 GM EERBEEK

Agenda

Vrijdag 10 mei 2024 **21.00 uur**

Hallsebrug Eerbeek. Vleermuizen
Start: Hallseweg hoek Rhienderensestraat
Parkeerplaats Hallseweg Rhienderensestraat
Gidsen: Chris Holtslag en Herman Heskamp

Zaterdag 8 juni 2024 **09.00 uur**

Voorwandelen bomen in Brummen
Start: Parkeerplaats station Brummen
Eerste gids: Herman Heskamp
Overige gidsen Thijs, Karin en Jan C.

Zondag 12 mei 2024 **14.00 uur**

Excursie Natuur in volle glorie
Start: Hoek Reevedijk/Elzerdijk
Eefde

Zondag 9 juni 2024 **14.00 uur**

Publieksexcursie. Bomen in Brummen
Start: Parkeerplaats station Brummen
Stationsweg, 6971 GB Brummen

Vrijdag 17 mei 2024 **21.00 uur**

Vleermuizenexcursie Gorsse Heide
Hoek Reevedijk/Elzerdijk
Eefde
Aanmelden: Lambert Kouwenberg 0575-540978

Zaterdag 13 juli 2024 **19.00 uur**

Hall. Avondwandeling
Natuurboerderij De Mhene
Start: Lendeweg 4a, 6964 CK Hall
Gidsen: Sandra, Hilda en Karin (Gerard)

Zaterdag 25 mei 2024 **14.00 uur**

Fietstocht uitzetten
Start: Grand Cafe De Korenmolen
Eerste gids: Herman Heskamp
Overige gidsen: Karin en Jan C.

Vrijdag 28 juni 2024 **21.30 uur**

Zomeravondwandeling Gorsse Heide
Start: Hoek Elzerdijk/Gerrit Slagmanstraat
Eefde

Zondag 26 mei 2024 **14.00 uur**

Fietstocht. Omgeving Eerbeek
Start: Grand Cafe De Korenmolen
Kanaalstraat 3, 6961 LW Eerbeek

Zondag 26 mei 2024 **14.00 uur**

Doorstapwandeling Vierakker/Wichmond
Start: bij Ludgerusgebouw, Vierakkersestraatweg 37
7233 SH Vierakker

Activiteiten IVN Zutphen zijn schuingedrukt.

Voor informatie over plaats en tijd.

Eerbeek: excursies@ivn-erbeek.nl
Telefoon 06-47368561

Zutphen: ktengrotenhuis@kpnmail.nl
Telefoon 0575-471995